

Masteroppgave

Bør vi implementere observasjon som *metode* i barnevernfaglig arbeid?

”En studie av seks kommunale barnevernsarbeideres tanker og holdninger rundt deres arbeidshverdag og bruk av metodisk arbeid.”

av
Benedicte Haugene Nansdal

Forord

At jeg brant for å hjelpe barn og unge som sliter, og at jeg skulle studere videre for å få ytterligere kompetanse på feltet, det var helt sikkert. Men at jeg skulle hoppe på et fulltids masterstudie akkurat nå, ved siden av full jobb og to små barn; det var virkelig ikke planlagt.

*

Aller først; Randi Espegard – jeg har angret på at jeg lot meg overtale av deg, mange, mange ganger de siste par årene. Men for en tid!! Tusen, tusen takk for at du klarte å overtale meg til å begynne på dette studiet akkurat nå og sammen akkurat deg. Tusen takk for mange bilturer opp og ned til Lillehammer, for dager på skolen, hotellopphold, telefoner, chattekvelder, diskusjoner; faglige og mindre faglige. Tusen takk for at du har vært den jeg alltid har kunnet ringe når jeg har vært nær ved å gi opp. Og takk for turer med humor, opplevelser og faglige (!) diskusjoner til de store utland under denne prosessen.

*

En stor takk til de seks informantene som delte sine erfaringer, tanker og opplevelser med meg. Tusen takk for at dere satte av tid i en hektisk hverdag. Uten dere hadde ikke dette prosjektet vært mulig. En stor takk skal også min veileder Bjørn-Arne Buer ved Høgskolen i Lillehammer ha, for positivitet, stort engasjement, spennende diskusjoner, raske tilbakemeldinger, fleksibel veiledning og gode råd. Takk også til familie og venner som har støttet meg i denne prosessen, og som tålmodig har ventet på sidelinjen; NÅ er jeg ferdig, i hvert fall for denne gang!

*

Studiet på Høgskolen i Lillehammer har vært en lærerik tid. Tross stress, mye pensum og travel hverdag, har alle fagene gitt meg mye som fagperson og som privatperson. Engasjementet for å hjelpe barn og unge har ikke blitt mindre igjennom dette, snarere tvert i mot. Arbeidet med denne masteroppgaven har vært krevende, men utrolig lærerik og tankevekkende. Jeg håper den kan komme til nytte for andre også, på en eller annen måte.

*

Til barna mine, nå er mamma ferdig med skolen!! Nå skal datamaskinen legges hjemme på ferier og nå skal mamma se barne-tv med dere, endelig!!!!

Til dere alle:

God lesning, håper du får noe igjen av å lese mitt sluttprodukt!

Røyken, 29.04.2012

Benedicte Haugene Nansdal

Innhold

Sammendrag

1.0	Innledning	
	s. 6	
1.1	Valg av tema	s. 7
1.2	Formål med oppgaven	s. 9
1.3	Problemstilling	s. 10
1.4	Begrepsavklaring	s. 11
1.5	Oppgavens oppbygging	s. 12
2.0	Teori	s. 14
2.1	Juss, barn og barnevern	s. 14
2.2	Metode i barneverntjenesten	s. 17
2.3	Observasjon igjennom tiden	s. 18
2.4	Øyvind Kvello sin observasjonsmetode	s. 20
2.5	Etikk og brukermedvirkning i barneverntjenesten	s. 23
3.0	Vitenskapelig metode	
	s. 25	
3.1	Ulike metodiske tradisjoner	s. 25
3.2	Fenomenologisk tilnærming	s. 26
3.3	Kvalitativ metode som forskningsprosess	s. 27
3.4	Utvalg og rekruttering	s. 28
3.5	Forskningsspørsmål	s. 30
3.6	Design	s. 32
3.6.1	Gjennomføring av datainnsamling	s. 32
3.6.2	Hermeneutisk – fenomenologisk analyse	s. 34
3.7	Prosjektets gyldighet – min forforståelse	s. 36
3.8	Etikk	s. 38
3.8.1	Om å forske på egen yrkesgruppe	s. 40

4.0	Presentasjon av funn	
	s. 42	
4.1.	Respondentenes bakgrunn	s. 42
4.2	Brukes observasjon, og i så fall hvordan?	s. 43
4.3	Hvordan påvirkes familiene som observeres?	s. 50
4.4	Om å være saksbehandler	s. 55
4.5	Hjelper versus kontrollør	s. 60
4.6	Hva ønsker en saksbehandler?	s. 63
5.0	Analyse av funn	
	s. 66	
5.1	Observasjon, ulik erfaring – lik bruk?	s. 66
5.2	Hva med familiene som observeres?	s. 70
5.3	Hjelper, kontrollør eller begge deler?	s. 74
5.4	Saksbehandler, - en rolle i metodisk kartlegging	s. 76
5.5	Implementering av metode i barneverntjenesten – lar det seg gjøre?	s. 80
6.0	Øyvind Kvello – hva sier han?	
	s. 82	
7.0	Konklusjon	
	s. 84	
8.0	Avslutning	
	s. 88	

Litteraturliste

Vedlegg - 3

Sammen drag

Den kommunale barneverntjenesten mottar mye kritikk for å ha grepet for hardt inn i familier, og for å ha grepet for sent inn i familier. Antall meldinger til barneverntjenestene øker fra år til år, ressursene som tilføres øker ikke i samme tempo. Øyvind Kvello utga i 2007 boken *”Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling”*. I denne boken la han frem et observasjonsverktøy, en egen metode for saksbehandlere i barneverntjenesten. Med dette verktøyet kunne ansatte selv arbeide metodisk igjennom systematisk observasjon av barnet i sine naturlige omgivelser og relasjoner. Målet var et mer faglig grunnet arbeid og en mer spisset og korrekt konklusjon for det enkelte barn, som igjen kunne medføre et mer effektivt barnevern. Mine egne erfaringer fra kommunalt barnevernsarbeid, samt samtaler med andre innenfor feltet, ga meg inntrykket av at metoden enda ikke var godt implementert i barneverntjenestene, tross stor satsning over det ganske land.

I dette studiet utføres seks kvalitative dybdeintervjuer med saksbehandlere i barneverntjenesten, informantene representerer fire ulike kommuner i Norge. I gjennom presentasjonen av funnene i kapittel 4 får vi høre om saksbehandlere med ulike tanker, og med stor fagkompetanse. Vi får innblikk i en utfordrende arbeidshverdag, og prioriteringer som må gjøres. Tross ulik fagkompetanse og ulike metodiske kunnskaper, viser det seg at praksisen informantene utfører er nokså lik.

Igjennom fenomenologisk-hermeneutisk analyse ser vi at gjennomført bruk av metode, i majoriteten av saker, er nærmest ikke-eksisterende. Vi får innblikk i en rekke utfordringer, og innrømmelser i forhold til arbeidshverdagen. Tross lovhjemmel om at barn skal høres, er det svært varierende i hvor stor grad det gjøres, og i noen tilfeller *om* det gjøres.

Om observasjon som metode bør benyttes i barneverntjenesten, gis det ikke noe entydig svar på. Informantene er opptatt av å se barna, men gjør det ikke i det omfang en slik metode krever. Oppgaven konkluderes med å stille en rekke nye spørsmål, blant annet om det kan la seg gjøre å implementere metode i det hele tatt og eventuelt hvordan.

1.0 Innledning

Oslo 1974 – en liten jente blir slått av mamma. Hver dag. Hver dag lider hun av massiv omsorgssvikt. Hun sitter på trappen i blokken, hun vandrer i byen på nattestid, hun går på skolen i pysj. I de tolv første årene av sitt liv blir Anne utsatt for seksuelle overgrep av sin far, hun blir systematisk mishandlet av sin mor. Barneverntjenesten har plassert søsteren i fosterhjem. I tolv år skal Anne leve i daglig omsorgssvikt, før barneverntjenesten griper inn (Møller, 2000).

Fylkesnemnda for sosial- og barnevernssaker sommeren 2009 – en gutt og en jente. Det kommunale barnevernet vil plassere barna i fosterhjem. En leilighet full av søppel, et tomt kjøleskap, en søster som tar seg av sin bror og en mor som sover hele dagen.

Barneverntjenesten er overbevist om at barna ikke har det godt, barna sier det selv også. Mors psyke svinger voldsomt. Hun har gode dager i nemnda. Kommunen får ikke medhold, og barna flyttes hjem til mor. Jeg er partsrepresentant sommeren 2009, for disse to barna ER jeg barnevernet. Jeg har ikke vært i saken lenge, men for barna er det jeg som skal gjøre jobben.

Barneverntjenesten skal sørge for barnets beste. I undersøkelser i barneverntjenesten er målet å avklare barnets omsorgssituasjon. FNs barnekonvensjon artikkel 12 understreker viktigheten av å høre barnet. Etter min mening, må vi i større grad bli kjent med barnet og familien enn hva som er gjort tidligere, og få en mer grundig vurdering av deres behov for hjelp. Når et fenomen skal studeres i sine naturlige former, kan observasjon i barnets eget miljø være en nærliggende metode å benytte.

Min erfaring fra barnevernsarbeid sier at det i alt for liten grad utføres samtaler med barnet eller utføres direkte observasjon av barnet og deres omsorgspersoner i undersøkelsesarbeid. Mange saksbehandlere jeg har møtt, også informanter i dette prosjektet, forteller om barn de har møtt kun en gang, i enkelte tilfeller aldri. Svært mange barnevernssaker støtter seg på andrehåndsinformasjon om barna, via innkomne dokumenter fra samarbeidspartnere og kontorsamtaler med foreldrene.

1.1 Valg av tema

Høsten 2009 var jeg på mitt andre seminar hvor Øivind Kvello var kursholder. Han skulle lære bort sitt kartleggingsverktøy som han presenterte i sin bok *"Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling"* i 2007. Det var meg, sommeren 2009, som sto i Fylkesnemnda. Jeg hadde vært i rettssystemet flere ganger tidligere, men aldri med et resultat jeg opplevde som så fundamentalt feil. Det var under Kvello sitt seminar den høsten at det for alvor gikk opp for meg. Jeg hadde ikke sett disse barna i stor nok grad sammen med mor. Jeg hadde ikke arbeidet grundig metodisk i denne saken. Jeg hadde pratet mye med barna og mye med mor, dokumentasjon var også innhentet, men *jeg* hadde ikke sett de sammen. I lengre tid hadde jeg arbeidet etter kontorets normer og min egen "sunne fornuft". Dette var ikke godt nok for Fylkesnemnda, og etter mitt skjønn og i etterpåklokskapens lys, heller ikke godt nok for barna.

Etter dette har jeg vært på flere seminarer med Øyvind Kvello, jeg har vært på andre kurs, jeg har tatt videreutdanning i veiledning, og nå dette masterstudiet. Jeg opplever, så å si uten unntak, at mine kollegaer innenfor det barnevernfaglige feltet snakker positivt om bevisst bruk av metode. Samtidig sier mange også at de ikke benytter det. Dette har gjort meg nysgjerrig.

Kritikken er, og har vært, stor mot barneverntjenesten. Det er som regel to saker som tas opp i media. Den ene er hvor barneverntjenesten har fratatt foreldrene omsorgen for sine barn, og inngrepet får negativ omtale. Den andre er historien om ungdommen som har glidd ut i

kriminalitet og rus, hvor barneverntjenesten kritiseres for ikke å ha gjort noe (Hagen, 2001). Jevnlign er det saker i nyhetene, hvor det påpekes at barneverntjenesten har gjort en for dårlig jobb. Nyhetene i TV2 hevder nylig at 9 av 10 kommunale barneverntjenester har grove feil i sin saksbehandling, blant annet avdekkes ikke omsorgssvikt i hjemmet (TV 2 nyhetene, Langfredag 6.4.12 kl 21.00). Barneverntjenesten vil for noen alltid oppleves som fienden, og det kan være mange årsaker til de negative omtalene i media. Dilemmaet i barneverntjenesten vil sannsynligvis alltid være om det er handlet for tidlig – for sent, for mye – for lite. Men kan det være noe i kritikken som fremsettes også? Bør saksbehandlere arbeide mer systematisk enn i dag, og bør det å se barna igjennom observasjon implementeres som en permanent metode i kartleggingen barneverntjenesten skal utføre? I løpet av prosessen mot denne masteroppgaven har jeg samtidig blitt stadig mer opptatt av hvordan det oppleves å være i en saksbehandlerposisjon når en skal velge, eller velge fra, en metode.

Diskusjonen rundt metode i barneverntjenesten er ikke ny med Øyvind Kvello. Ulike metoder har vært forsøkt implementert i årenes løp. Kari Killén og Pär Nygren, blant annet med bøkene *Sveket* og *Profesjonelt barnevern som barneomsorg*, er noen av de som har forsøkt å komme med konkrete verktøy. I Nova Notat 9/10 kan vi lese om det mislykkede forsøket på å innføre familieråd som et prosjekt i Oslo, rettet mot familier med minoritetsbakgrunn. Igjennom samtaler, faglitteratur og mine egne intervjuer i dette prosjektet, opplever jeg at det blir forsøkt med opplæring og implementering, med de beste intensjoner, men at metodene ikke får ordentlig fotfeste. Barneverntjenestene er også kjent for å ha høy turnover med ansatte, noe som også informantene i dette prosjektet bekrefter.

Jeg vet det har vært mye fokus de senere år, rundt viktigheten av å snakke med barna i barneverntjenesten. Det er både skrevet og snakket mye om samtaler med barn, og at barn skal høres har vært nedfelt i Lov om Barneverntjenester siden 2003. I dette prosjektet ønsker jeg også å fokusere på effekten av å se barna, å observere barna i deres naturlige omgivelser, sammen med sine omsorgspersoner. Samtidig ønsker jeg å finne ut hva som preger en saksbehandlers hverdag. Hvorfor tar de akkurat de metodevalgene de tar, og holder de ut i sitt arbeid?

Jeg har hatt mange tanker om metodebruk i barneverntjenesten selv. Dette kan være både en styrke og også kanskje en svakhet i mitt arbeid med denne oppgaven, jeg vil komme mer tilbake til dette i kapittel 3.8.1. Bakgrunnen for mitt valg av tema, er min egen erfaring av manglende metodebruk i barneverntjenesten. Min opplevelse av tilfeldigheter og personavhengig resultat i arbeidet som gjøres. Jeg har valgt å fokusere på akkurat observasjon, da igjennom Øyvind Kvello sitt kartleggingsverktøy, fordi dette er en metode som det har vært satset mye ressurser og tid på i mange barneverntjenester de siste fire-fem år. Samtidig er det særlig denne metoden som har tatt mine egne faglige refleksjoner et langt stykke, og som jeg selv har testet i mitt arbeid.

1.2 Formål med oppgaven

Anne ble sett av mange når hun vandret i Oslo by, sene nattetimer, når hun satt utenfor blokken de bodde og når hun kom blå og ustelt på skolen (Møller, 2000). Anne ble først hentet ut av hjemmet av barneverntjenesten i en alder av tolv år. Mitt utgangspunkt for oppgaven, ja, også for hele mitt arbeid innenfor barneverntjenesten, er ønsket om å se Anne. Tallene på antall barn som lever under omsorgssvikt er sannsynligvis langt større enn hva statistikken tilsier (Aasted Halse, 1993). Røde Kors hadde i 2006 en kampanje som sa at 1 av 5 barn i Norge, vokser opp med vold, rus, psykisk sykdom eller fattigdom. *”Vi vet ikke hvor mange barn som mishandles. Vi vet om fem til ti dødsfall på grunn av mishandling hvert pr år (...). Men selv om vi ikke kjenner mørketallene så er vi sikre på at mange ikke fanges opp, verken av helsevesen, barnevern eller politi...”* (Enes, Austegard & Bergseth, 2010, s. 71). Jeg ønsker å sette fokus på metode og strukturert arbeid innenfor barnevernfeltet, for å fange opp disse barna. Det kan høres klisje-aktig ut, men målet bør, etter min mening, være å befri disse barna fra omsorgssvikten.

Igjennom flere år som ansatt i det kommunale barnevernet, og igjennom alt jeg har deltatt i utenom selve kontoret, har jeg pratet med mange ansatte innenfor barnevernfeltet. Vi vet alle at det kommunale barnevern har mye å gjøre over det ganske land, det er mange saker per saksbehandler og saksbehandlere opplever ofte at tiden ikke strekker til. Antall barn med tiltak i det kommunale barnevernet økte fra 14 044 i 1993 til 49 781 i 2010 i følge Statistisk Sentralbyrå (www.ssb.no). Antall ansatte har også økt, fra 2 210,5 til 3 415,5, altså med ca

1200 ansatte på landsbasis fra 1993 til år 2009, ett tall som på langt nær øker i takt med antall barn. Tross dette må vi allikevel ha fokus på å utføre et så godt arbeid som mulig, innenfor de rammer og ressurser vi har i kommunen.

Formålet mitt med akkurat denne oppgaven, og dette studiet, er å sette fokus på hva saksbehandlere i ulike norske kommuner mener om metodene de har tilgjengelig, og hvordan de opplever å stå i dette arbeidet. Jeg vil vite om observasjon, i tråd med Øyvind Kvello sin mal, vil være til hjelp i deres arbeid. Jeg opplever at de aller fleste barnevernsansatte ønsker å gjøre en grundig jobb. Jeg ønsker å finne ut hvordan det står til nå, og om observasjon som metode kan bidra til et bedre arbeid for barna og for de ansatte.

Jeg har også et formål om å sette ord på det jeg opplever mange snakker om, men ikke har tid til å gjøre noe med. Jeg håper å nå noen der ute i arbeidsfelten. Veien til målet er lang, hvis det i det hele tatt er mulig å komme til mål innenfor tema metodebruk i barneverntjenesten. Rammene for dette prosjektet tillater kun en liten smakebit på denne forskningen, men jeg håper allikevel at oppgaven vil bli lest av flere enn kun min veileder og av sensorer ved Høgskolen i Lillehammer. Jeg håper at eventuelle lesere vil være med på å fokusere mer på bruk av metode i barneverntjenestene fremover. Da mener jeg ikke fokus på det å snakke om det eller det å gå på kurs, men det faktisk å implementere det og å bruke det. Mitt ønske på sikt er å videreutvikle dette til en fagartikkel. Jeg ønsker å nå flere, bevisstgjøre ansatte, deres sjefer og systemet på hva manglende bruk av metode kan bety. Men jeg ønsker også å tilfredsstille min egen nysgjerrighet og min egen faglige utvikling igjennom denne avsluttende oppgaven på min masterstudie i arbeid med barn og unge.

1.3 Problemstilling

Min problemstilling tar utgangspunkt i en nysgjerrighet hos meg som forsker, og mitt ønske om å finne ut mer rundt den valgte problemstillingen. Den tar utgangspunkt i diskusjoner som jeg selv har vært en del av. Utgangspunktet er også frustrasjoner i min arbeidshverdag, som jeg opplever å dele med mange innenfor barnevernsfeltet. Samtidig dekker den kritikken mot barneverntjenesten, en kritikk jeg også kan forstå. Dette er sider ved barnevernsarbeid som har opptatt meg stadig mer. Jo mer jeg har vært ute i felten, jo mer nysgjerrig har jeg blitt.

Thagaard (2009, s.53) sier at; ”*Utformingen av problemstilling bør også inneholde en begrunnelse for hvorfor problemet som studeres er viktig.*”. Sett i lys av ryktet barneverntjenesten har i media, mener jeg problemstillingen min er høyst relevant og viktig. Den er viktig som en del av det å sette faglighet i barneverntjenesten på dagsorden, og å nøye vurdere effekten av bevisst metodebruk.

Problemstillingen for denne oppgaven er

Bør vi implementere bruk av observasjon som metode i barnevernfaglig arbeid?

Ordlyden i min problemstilling har endret seg noe underveis. Mitt mål var å gjøre den spisset nok til å kunne gi grundige svar rundt mine spørsmål og min nysgjerrighet, samtidig som jeg ønsket den romslig nok til å favne respondentenes viktige temaer. Allerede etter første intervju ble jeg gjort oppmerksom på hvordan saksbehandlers opplevelse av eget arbeid påvirker valgene en tar, og holdningene en har til metodebruk. Dette ble bekreftet i de videre intervjuene. Dette prosjektet fikk derfor en underproblemstilling i forhold til saksbehandlers rolle

Hvordan opplever saksbehandler sin rolle i kartleggingsarbeidet?

Jeg har vært usikker underveis i prosessen, på hvorvidt min problemstilling ligger noe for langt frem i tid. Svarene fra mine respondenter har skapt mange tanker om problemstillingens aktualitet. Jeg har mange ganger tenkt at jeg nok heller burde tatt to steg tilbake, og i første omgang undersøkt om metode benyttes eller ei, og jeg har vært inne på temaet hvordan metode kan implementeres i barneverntjenesten. Jeg har allikevel valgt å holde meg til mitt tema og min interesse for observasjon. Jeg håper du, som leser av dette ferdigstilte produktet,

opplever å få svar på problemstillingen. Jeg håper jeg ved dette klarer å øke nysgjerrigheten, øke lysten til å satse på barnevern og øke lysten til å kjempe videre for barna som trenger det.

1.4 Begrepsavklaring

Før jeg tar deg med videre inn i mitt prosjekt, vil jeg avklare noen begreper i oppgaven. Denne oppgaven dreier seg i hovedsak om observasjon. Allerede i problemstillingen og tittel for dette prosjektet møter du på ”observasjon” som et begrep. Som jeg vil si noe om senere, er observasjon noe vi alle gjør til enhver tid. Også ansatte i barneverntjenesten. Min fremstilling og mitt prosjekt dreier seg om observasjon *som metode*. I dette legger jeg en bevisst bruk av observasjon som verktøy i barneverntjenesten. Dette som hovedkilde for innhenting av informasjon eller kartlegging i saker.

Du vil i kapittel 2.4 få en innføring i Øyvind Kvello sitt kartleggingsverktøy, hans observasjonsmodell. Videre i prosjektets fremstilling vil jeg benytte meg av termer som Kvellomodellen, Kvello sitt kartleggingsverktøy og Kvello sin metode. Igjennom hele prosjektet er det altså samme metode og form for diskusjon som beskrives, med mindre annet kommer tydelig frem i informantenes svar.

De seks jeg har intervjuet vil jeg kalle mine informanter. Ved enkelte tilfeller vil jeg skrive saksbehandler om informantene.

1.5 Oppgavens oppbygging

Til nå har du lest litt om bakgrunnen for at jeg har valgt nettopp observasjon og metode i barnevernet for denne oppgaven. Du har fått et lite innblikk i mine tanker og min bakgrunn for dette prosjektet.

I oppgavens kapittel 2 vil du få en del teori. Du vil få et innblikk i hva lovverket sier barneverntjenesten skal gjøre og hvilke rettigheter barn har til å bli sett. Du vil få en teoretisk

innføring i hva observasjon er, og har vært, igjennom tiden. I siste del av kapittel 2 vil du få en innføring i Øyvind Kvello sitt kartleggingsverktøy, hvor observasjon har hovedfokus.

I kapittel 3 vil du få en grundig gjennomgang av vitenskapelig metode. Du vil få en teoretisk innføring i metodene jeg har benyttet, og hvordan jeg har gått frem i denne oppgaven. I kapittel 3 vil du også få vite mer om hvordan jeg har kommet i kontakt med mine respondenter og hvem de er. Jeg vil også si noe om etiske utfordringer og etisk varsomhet i forskning som denne.

I kapittel 4 får du presentasjon av mine funn under fem hovedkategorier. Her vil du få et grundig innblikk i de gjennomførte intervjuene og seks saksbehandleres tanker, følelser og håp rundt barnevernsarbeid. I dette kapittelet vil du få presentert svarene de ga, du vil få mange direkte sitater og tanker.

I kapittel 5 kommer analysen av mine funn. Her vil du få en drøft av min problemstilling i lys av kapittel 4, kapittel 2 og mine egne meninger og holdninger.

I kapittel 6 møter du Øyvind Kvello sine tanker. Kapittelet er bevisst satt inn etter mine analyser. Dette er tatt med for å si noe om hvordan Kvello, mannen som i dag fronter observasjon som metode, tenker om bruken av metoden i dag. Hans meninger skal ikke være en del av min drøft, men kan være nyttige som et supplement til min oppgave og for videre forskning og skriving.

I oppgavens kapittel 7, forsøker jeg å konkludere min forskning, og samle trådene, før jeg i kapittel 8 skriver noen avsluttende ord og ønske om videre fokus. Jeg håper du i disse to kapitlene opplever at prosjektet avsluttes på en måte som gir deg svar, men som også gir deg lyst til å lese mer innenfor feltet jeg har forsket på.

2.0 Teori

2.1 Juss, barn og barnevern

Norge var det første landet i verden som fikk et offentlig barnevern og en lov om ”forsømte Børns behandling” igjennom vergerådsloven av 1896 (Klette, 1998). Lovverket rundt barns omsorg har siden den gang vært igjennom store endringer. I barnevernloven av 1953 ble det fastslått at alt barnevernsarbeid skulle samles i kommunen (Hagen, 2001). I dag er noen oppgaver fordelt til det statlige barnevernet, slik som fosterhjemsrekruttering og tilsynsansvar med institusjoner. Saksbehandlingsansvaret rundt det enkelte barn ligger fortsatt i kommunen. Når barneverntjenesten blir omtalt i denne oppgaven, vil det derfor være det kommunale barnevernet som omtales.

I følge Killén var det først da professor Kempe besøkte Norge i 1972, at fagfolk viet større oppmerksomhet rundt barnemishandling (Killén, i Klette, 1998). En barnevernssak skal ha som mål å ta utgangspunkt i barnet saken omhandler, og etter mitt synspunkt skal også barnet da ses i sine naturlige omgivelser. *”At vi ser på barn som aktive medborgere, betyr at vi fremhever det barnet ser, opplever og hører som sentralt. Et nytt barneperspektiv innebærer at voksne må sette seg inn i tanker, oppfatninger og forståelse barn har om sitt liv. Det medfører å forstå barnet ved å se ut fra barnets synsvinkel og å ha barnet i sin synsvinkel.”* (Gjertsen, 2007, s. 87). At observasjon som metode er temaet for dette prosjektet, har

bakgrunn i at en barnevernssak først og fremst er barnets sak, og at dette kan være en mulighet for barneverntjenesten å ta barnet mer på alvor.

Det kommunale barnevernet i Norge er et sterkt kontrollorgan. I barneverntjenestens rolle med å sikre barns sikkerhet og omsorgssituasjon følger det makt, makt til å kontrollere og makt til å agere. Arbeidet som gjøres er sterkt juridisk orientert slik at vi som saksbehandlere i barneverntjenesten arbeider i et maktapparat. Når jeg skal drøfte bruk av observasjon som metode, er det avgjørende også å ha kjennskap til lovverket vi som saksbehandlere er underlagt. Mine informanter, og jeg selv, må ha lovverket og barnet i høyt fokus, når vi drøfter ulike metoder å arbeide etter.

Barnevernloven sitt formål, etter § 1-1, er todelt;

- Barneverntjenesten skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg i rett tid
- Og barneverntjenesten skal bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

Det første målet er rettet mot primæroppgaven i barneverntjenesten, rundt det enkelte barn. Som saksbehandler skal en avdekke omsorgssvikt, sosiale og emosjonelle problemer og atferdsvansker. Vi skal også iverksette tiltak for å forebygge problemutvikling. Lovens kapittel 4 sier mer om hvilke forhold som regnes som skadelige. Dersom vilkårene i etter lov om barneverntjenester er oppfylt, har kommunen plikt til å yte tiltak og tjenester. Det andre formålet sier mer om barneverntjenestens medansvar, noe som defineres nærmere i lovens kapittel 3 hvor det er snakk om generelle oppgaver. Det kreves at saksbehandlere har samarbeidskompetanse, da tiltak etter kapittel 3 kan utøves i samarbeid mellom ulike instanser i kommunen, slik som NAV, barnehage, skole eller liknende.

Lov om Barneverntjenester § 4-3 angir barneverntjenestens rett og plikt til å foreta undersøkelse, dersom det er *rimelig grunn til å anta* at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak i barnevernloven. Loven sier at undersøkelsen skal gjennomføres til minst mulig skade, og gjennomføres *snarest*, men senest innen tre måneder. I særlige tilfeller kan dette utvides til seks måneder (Ofstad & Skar, 2004).

For å sikre barns rettigheter internasjonalt ble FNs Barnekonvensjon vedtatt den 20.11.1989. Landene som knyttet seg til denne konvensjonen har forpliktet seg til å arbeide for at bestemmelsene gjennomføres både nasjonalt og internasjonalt. I 1990 ble konvensjonen ratifisert av 20 land, og har fra da av blitt regnet som internasjonal lov. Norge ratifiserte konvensjonen den 8.1.1999 og i 2003 ble barnekonvensjonen inkorporert i norsk lov. Lov om barneverntjenester fikk som følge av dette en endringslov som trådte i kraft 1.oktober 2003 med blant annet § 6-3 om barns rettigheter under saksbehandling (Ofstad & Skar, 2004). I Norge er barn part i egen sak fra de er 15 år, og har således også krav på egen advokat. Barn ned til 7 år skal informeres og gis mulighet til å uttale seg i forbindelse med avgjørelser som kan påvirke han eller henne. For å ivareta dette, plikter barneverntjenesten å snakke med barna og å lytte til deres historie. Barns egen mening skal legges vekt på, ut i fra alder og modenhet. Også barneloven § 31-33 og i FNs barnekonvensjon artikkel 12 fastsetter barnets rett til å bli hørt. Ratifiseringen av FNs barnekonvensjon innebærer at barnekonvensjonen nå er overordnet norsk lovverk.

Barnekonvensjonen er bygd på fire hovedprinsipper;

- Barn har rett til liv og helse
- Barn har rett til skolegang og utvikling
- Barn har rett til deltakelse og innflytelse.
- Barn har rett til omsorg og beskyttelse

Hovedprinsipp nummer tre bekrefter det Lov om barneverntjenester sier om barns rett til deltakelse. Igjennom dette prinsippet legges føringer for at barnet *skal* høres og ses i en undersøkelse som omhandler dem selv.

Mange saksbehandlere opplever det å snakke med barn og unge kan være utfordrende innenfor den tradisjonelle samtalemetoden, også avhengig av barnets alder. Mine informanter sier også noe om dette i kapittel 4. Det er allikevel saksbehandlers ansvar at loven om barnets rett til å bli hørt følges. Barnet er det som best kan formidle hvordan det har det i sin hverdag og hvordan det opplever de ulike situasjonene i hjemmet. Hvordan barn blir hørt og sett må

tilrettelegges for å ivareta barnets rettigheter på best mulig måte. Dette prosjektet vil også drøfte hvorvidt observasjon kan bidra til å sikre nettopp dette. For å utføre et godt kvalitativt arbeid er det avgjørende å kunne se barnet.

Det er ikke til å komme utenom at en undersøkelsessak i barneverntjenesten vil være et inngrep i privatlivets fred. En undersøkelse med fokus på observasjon som metode, vil også være det. Lov om barneverntjenester § 4-3 lovfester at undersøkelsen ikke skal gjøres mer omfattende enn nødvendig, og etterlate minst mulig skade. Kvillo argumenterer på sine foredrag med at en undersøkelse med bruk av hans utredningsmal kan resultere i en mer komprimert undersøkelsesperiode, samt en mer korrekt konklusjon for videre arbeid, tross dens intensitet mens den pågår.

Med jussen i tankene, skal de ansatte i barneverntjenesten utføre sitt arbeid, til barnets beste. Spørsmålet i denne oppgaven søker å undersøke en konkret metode med håp om å ivareta jussen og barnets beste, og som også sikrer et grundig og systematisk arbeid.

2.2 Metode i barneverntjenesten

I barnevernet møter vi som saksbehandlere mange barn og deres foreldre som lever under belastende forhold. Ofte kan forholdene være så overveldende at det kan være vanskelig å se ”skogen for bare trær”. Barneverntjenesten har gode mål for sitt arbeid, men midlene eller metodene en velger for å komme dit er ofte ikke gode nok (Schjelderup & Omre, 2007). Å undersøke et barns omsorgssituasjon, samspill mellom foreldre og barn, et barns oppvekstvilkår og trygghet, det er forskning. Å undersøke i kaotiske forhold kan gjøre det vanskelig å finne fokus i situasjonen. *”En systematisk tilnærming til observasjon av samspillet mellom foreldre og barn vil kunne bedre kvaliteten av både barnepsykiatriske undersøkelser, barnevernsundersøkelser og ikke minst sakkyndige utredninger.”* (Killén, 2009, s.340).

Ikke alle rundt er bevisst det, men saksbehandlere i barneverntjenesten har en todelt rolle. De skal hjelpe barn og deres familier, men også kontrollere hvordan barna har det. I

kontrollfunksjonen er saksbehandler forsker på familien en arbeider med. Særlig i de tre første månedene, hvor undersøkelsesfasen pågår, er kontrollaspektet med makten det medfører, ekstra stor. Mangelen på likeverd mellom saksbehandler i barneverntjenesten og familien er åpenbar. Etter å ha kontrollert og undersøkt, med makt til å formulere journaler etter egne tolkninger, skal eventuelle tiltak iverksettes. Ofte er saksbehandler tiltaket selv, og er nødt å balansere mellom de to rollene, kanskje som kontrollør og veileder på samme tid. Det vil ikke være urimelig å anta at dette også er med å påvirke saksbehandleres valg av metodebruk. Å utøve godt profesjonelt skjønn kan være en kunst. Balansen mellom kontroll og hjelp i arbeid med mennesker gir en rekke etiske avveininger. Å være saksbehandler i den kommunale barneverntjeneste er et komplekst arbeid.

Å kartlegge barn og unges omsorgssituasjon er en form for forskning. Observasjon er grunnleggende for alle metoder en kan velge å bruke i barneverntjenesten. Vi observerer i alt vi gjør i vårt arbeid med klienter. Vi observerer tonen på stemmen, hvordan de ser ut, hvordan de sitter, hvordan de prater til oss og hvordan vi prater sammen (Dallos & Vetere, 2005). Alle våre fem sanser er i bruk når vi observerer; vi ser, hører, lukter, føler og smaker. Observasjonen vi foretar oss benytter vi til å vurdere samspill, barns omsorgssituasjon og foreldrenes omsorgskompetanse. For å få et mest mulig nøyaktig resultat av observasjoner av samspill mellom barn og omsorgspersoner, vil lavest mulig grad av egen deltakelse være å anbefale, da sansene våre vil ta inn mer (Bjørndal, 2011). ”*Observasjon gir et særlig godt grunnlag for å få informasjon om personers handlinger og hvordan de forholder seg til hverandre.*” (Thagaard, 2009, s. 62). Killén (2009) viser til forskning hvor det fremkommer at barnevernsarbeidere kan differensiere overgrepfamilier fra ikke-overgrepfamilier med en nøyaktighet på 76% ved bruk av observasjon som metode (Killén, 2009, s. 340).

En metode i barneverntjenesten skal ivareta jussen og prinsippet om barnets beste. Metoden bør også samtidig søke å avhjelpe det komplekse arbeidet saksbehandler skal gjøre i en undersøkelsesfase. Jeg vil jeg se nærmere på om observasjon, som en egen metode, kan være et fruktbart verktøy til å ivareta alle disse områdene i en undersøkelsesfase i det kommunale barnevernet.

2.3 Observasjon igjennom tiden

Innenfor positivismen presenterte William James i 1884 sin teori om forholdet mellom kroppslige forandringer og følelser. Denne teorien baseres på at følelser kan observeres som kroppslige forandringer. Lykke observeres igjennom latter, tristhet igjennom gråt og så videre. Teorien ble også beskrevet av en dansk professor, Carl Georg Lange, i 1855. Teorien ble senere kjent som *James-Langes følelseteori* (Mathiesen, 2008). Denne formen for observasjon blir vanskelig innenfor barnevernsfeltet. Vi vet at kroppslige uttrykk kan skyldes ulike årsaker og dermed ha ulike forklaringer. Dette rommer ikke James-Langes følelseteori, hvor ett kroppslig tegn i teorien skal ha ett korrekt svar. Den norske filosofen Arne Næss (1912-2009) fremla ideen om en observasjonsform der en kun skulle forholde seg til det som kunne observeres som vist atferd, verken mer eller mindre (Næss, 1975). Næss hevdet den observerte persons tanker eller hensikter bak atferden ikke kunne undersøkes vitenskapelig. Dette fordi tanker ikke er mulig å se objektivt, og dermed ikke kan være gjenstand for eksakt vitenskap (Næss, 1975). I ytterste forstand vil en ren observasjon, slik Næss belyste, kunne avdekke høyt blodtrykk hos en pasient, men ikke kunne fange opp angsten. Dette fordi metoden ikke tillater observatøren å snakke med pasienten. Hvordan kan jeg da skrive en oppgave om observasjon av barn, dets relasjoner, oppvekstvilkår og følelser innenfor barneverntjenesten?

Filmen *Salmer fra kjøkkenet* (Hamer 2003) forsøker å illustrere positivismens rene observasjon. Historien, som utspiller seg i en norsk bygd på 1950-tallet, observerer ugifte menn sin atferd på kjøkkenet. Forskerne og forskningsobjektene skal ikke ha noen form for samhandling i filmen. Her blir den rene observasjonen satt på spissen. Filmen gjenspeiler det kritikerne sier, mennene det forskes på blir påvirket av observatøren. Mennene endrer atferd fra det normale, og gjør ting de ellers ikke ville gjort (Mathiesen, 2008). *Salmer fra kjøkkenet* illustrerer utfordringen med å etterkomme positivismen og naturvitenskapens krav til ren og upåvirket observasjon.

Observasjon i undersøkelsesøyemed kan variere fra den helt skjulte til den mest delaktige observatøren. Den skjulte observasjon kan eksempelvis være at det observeres i offentlige rom, uten at forskningsobjektene er kjent med forskningen. Forskeren kan være skjult, eller en del av mengden, men skjult for den som observeres. En effekt av skjult observasjon er at de

det forskes på, ikke tilpasser seg forskningen. Handlingen kan således observeres mer korrekt. Denne formen for observasjon er kjent innenfor områder det ellers er vanskelig å få innpass i. Metoden strider mot en rekke etiske retningslinjer innenfor arbeid med mennesker, blant annet kravet til samtykke. Å overvåke mennesker, uten deres vilje, kan være lovstridig og/eller på kanten av hva som oppfattes etisk forsvarlig. Skjult observasjon innenfor barnevernsfeltet frarådes, særlig med tanke på brukervedvirkningen. På den andre siden har vi den fullstendig deltakende observatøren. Her deltar observatøren fullt og helt i aktivitetene som utføres, også i samtaler. Observatøren tilstreber å bli en del av situasjonen. Denne formen for observasjon kan være særlig utfordrende fordi observatøren kan gå glipp av viktig informasjon; *”En kan komme så nær fenomenet, både fysisk og psykisk, at en mister oversikten. En annen fare er at forskeren i for stor grad lar seg påvirke av synspunkter og verdier i det miljø som studeres”* (Ringdal, 2009, s. 105). En deltakende observasjon kan være særlig utfordrende for forskers objektivitet i konklusjonen.

Det er en mellomting mellom disse to observasjonsmetodene jeg ønsker å finne mer ut av innenfor barnevernfaget. Skal en få tilgang på særlig små barns indre verden og sinnsstemning, er observasjon av barn i samspill med personene som barnet har størst emosjonell innvirkning på, nødvendig (Abrahamsen, 2004). Med direkte eller ren observasjon innenfor barnevernfaglig utredning mener jeg planlagt observasjon av fenomenet, her barn og nærmeste familie, i sine naturlige omgivelser. Enhver sammenheng barnet og omsorgspersoner befinner seg i, selv om de tilsynelatende kan være passive, kan gi gode observasjonsstudier (Fangen, 2010). Jeg mener en systematisk og tidsbestemt feltobservasjon av barn og deres familie som et verktøy i utredning av omsorgssvikt. Observasjonen bør være deltakende i den grad at den er åpen og skriftlig samtykket til av de observerte. Det er denne formen for observasjon jeg drøfter med mine informanter.

Observasjon kan være en viktig del av en barnevernfaglig undersøkelse. *”Observasjon gir et mer pålitelig materiale om adferd og samspill enn det vi får gjennom redigerte og ofte tildekkende utsagn fra foreldre når de beskriver situasjonen. Det er heller ikke realistisk å forvente at foreldre verken i gode nok, risiko- eller omsorgssituasjoner skal være i stand til å beskrive barnet og sitt eget samspill med det relativt objektivt”* (Killén, 2009, s. 339).

2.4 Øyvind Kvello sin observasjonsmetode

Øyvind Kvello har de senere årene av flere blitt betegnet som en guru innenfor det nytenkende barnevern. Kvello hadde mange oppdrag som sakkyndig utreder for barneverntjenester bak seg, men mente at barneverntjenestens egne saksbehandlere egentlig selv kunne gjøre denne jobben. Han mente at det ikke manglet kunnskap hos de ansatte, men det å benytte denne kunnskapen i arbeidet. De trengte et konkret verktøy for å samle informasjonen de allerede satt på i "sine" saker. For å systematisere arbeidet han selv jobbet med, skriftlig-gjorde Kvello en del av arbeidet i en rekke dokumenter til eget bruk. Han ble spurt om å samle dette til en perm, til hjelp for saksbehandlere. Resultatet ble boken *"Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling"* utgitt i 2007. I boken la Kvello frem sin observasjonsmal med grundige forklaringer. Målet var å bidra til en systematisk utredning av blant annet omsorgssvikt.

Kvello beskriver barns utvikling som *"en felles konstruksjon av relasjoner mellom individ og miljø og en gjensidig tilpasning mellom dem"* (Kvello 2007, s. 19). Og det er her hovedargumentet for observasjon, av nettopp relasjon og samspill mellom barn og deres omsorgspersoner, ligger. Han legger i sin metode stor vekt på kartleggingen av beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer som ligger hos barnet, men også hos omsorgspersonene og i nettverket for øvrig. Igjennom observasjon som metode, etter Kvello sin mal, hevder han at barneverntjenesten kan få et godt bilde av barnets omsorgssituasjon.

Kartleggingsmalen til Kvello var i stor grad basert på bruk av observasjon. Barnet og familien skulle observeres i deres naturlige miljø. Verktøyet til hjelp i observasjonen var et skjema med plass til avkrysning av funnene. Tanken var at skjemaet i hovedsak skulle ligge på kontoret, uten å være med inn i familien. Saksbehandlerne skulle ikke "lete" etter svarene, men benytte avkrysningen som en bevisstgjøring av hva som var observert. Under sine mange foredrag, og ellers, mottok Kvello de neste par årene en rekke tilbakemeldinger fra saksbehandlere som skulle ta metoden i bruk. Han utga en ny bok; *"Barn i risiko – skadelige omsorgssituasjoner"* og en revidert mal i 2010. Nå var også skjemaet tilpasset datasystemene til de aller fleste barnevernkontor, og kunne kobles direkte opp mot klientene. Samtidig var det også lagt mer opp til samtale med barna og foreldrene som en del av utredningen. I kapittel 2.3 ble skjult og deltakende observasjon beskrevet. Etter Kvello sin metode, skal

saksbehandlerne være deltakende i den betydning at en opptrer åpent overfor familien som skal observeres, men i størst mulig grad holde seg utenfor den direkte aktiviteten.

Med fokus på respekt og det barnevernfaglige ”mildeste inngreps prinsipp” (jfr. Lov om Barneverntjenester § 4-3,2.), kan det være positivt at nettopp de lokale barnevernkontorene, som familien kanskje allerede kjenner til eller skal ha mer med å gjøre, er de som utfører denne type omfattende utredning. Mange opplever stadig nye mennesker som skal inn i familien. Tilbakemeldinger fra klienter, og en del av kritikken mot barneverntjenesten, ligger i det stadige bytte av saksbehandlere og at ulike tiltak innebærer ulike mennesker inn i hjemmet. Ved at de ansatte i barneverntjenesten selv utfører arbeidet kan en forhindre enda nye personer, som for eksempel sakkyndig, unødig inn i familiene. For familien kan det oppleves som invaderende at stadig nye personer skal inn i deres private sfære.

I Kvello sin metode, legges det opp til en intensiv observasjonsperiode på to til tre uker. Familien skal gjennomføre sin hverdag, og sine aktiviteter, mest mulig normalt i observasjonsperioden. Saksbehandlerne skal observere ulike dagligdagse situasjoner, morgenstell, ettermiddag og kveld. For gyldigheten av observasjonsrekken er det viktig å intensivere perioden, og at hver observasjon varer over noen timer. Kvello mener det er naturlig at familiene vil tilstrebe en atferd og fungering de antar at observatøren ser på som god de første gangene. Situasjonen kan bli noe kunstig. Slik jeg hører Kvello er han fast bestemt på at dette vil avta i løpet av perioden dersom den er intensiv. Kvello hevder at familier i krise ikke evner å ”ta seg sammen” i en intensiv observasjonsperiode. I kapittel 4 forteller noen av mine informanter om sin opplevelse av familiens tilgjorhet og påvirkning. Erfaringene deres sier at familiene blir vant til observatørene og etter hvert ”glemmer” at barneverntjenesten er til stede.

For å sikre en så objektiv observasjonskartlegging som mulig, anbefaler Kvello at metoden utføres av to saksbehandlere. Den ene bør inneha begrenset kjennskap til sakens historie, dette for å minimere innflytelsen av forutinntattheter hos saksbehandlerne. Observasjonsperioden avsluttes med oppsummering av all avkrysning etter de utførte observasjonene. Når all avkrysning er foretatt er grunnlaget for en oppsummerende rapport med en konklusjon klar. Som en del av brukermedvirkningen i barneverntjenesten, og frivilligheten i denne type

undersøkelse, skal rapporten gjennomgås med alle de som har vært inkludert i undersøkelsen. Familien skal på forhånd være gjort kjent med at konklusjonen blir et dokument i saken. Dette dokumentet kan tas i bruk i en eventuell sak for Fylkesnemnda for sosiale saker. Har familien kommentarer, kan dette nedfelles i et vedlegg til konklusjonen, som familiens syn på saken. I februar 2012 sier Kvello at han har hatt opplæring med kommunale barnevernsarbeidere i de fleste av landets fylker. De som fortsatt mangler opplæring er større deler av Hedmark, Østfold, Oslo, Asker/Bærum og Vest Finnmark.

2.5 Etikk og brukermedvirkning i barneverntjenesten

De *usynlige* barna er et sentralt etisk dilemma for beslutningstakere i barneverntjenesten (Backe-Hansen & Havik, 1997). Backe-Hansen og Havik påpeker i 1997 at barneverntjenesten ikke har ansett barns mening som vesentlig for saken, og at de ansatte har hatt for liten kompetanse til å prate med barna. At barn skal være en del av egen barnevernssak, har stadig større fokus, særlig etter lovendringen hvor barns rettigheter blir definert i Lov om barneverntjenester i 2003. Hvor lite, eller hvor mye, et barn skal involveres må avveies i forhold til lovverk, alder, barnets modenhet og sakens alvorlighet. Hvorvidt informantene i dette prosjektet samtaler med barn, vil komme tydeligere frem i kapittel 4.

Fellesorganisasjonen (FO) er et fagforbund for blant annet sosionomer og barnevernspedagoger. I 2002 vedtok FO et yrkesetisk grunnlagsdokument, med målsetting om blant annet å styrke den etiske bevisstheten hos faggruppen. Samarbeid med foreldre er avgjørende for kvaliteten på undersøkelsen, og åpenhet overfor barna det gjelder (Killén, 2009). En viktig del av samarbeid og etikk i arbeidet, er å erkjenne de ubehagelige realitetene familien opplever. Også i undersøkelsesfasen skal foreldre informeres. De bør også oppleve å bli hørt, også i forhold til valg av metode, tross manglende mulighet til å velge bort en undersøkelse. ”*Empowerment dreier seg om autonomi for barn og familie, som betyr valgfrihet når det gjelder arbeid og samarbeid innenfor rammene for lov om barneverntjenester*” (Gjertsen, 2007, s.87).

Øyvind Kvello sin observasjonsmetode har ikke bare vært mottatt med åpne armer, siden den kom i 2007. Metoden har også vært gjenstand for negativ kritikk. Under hans seminarer har

flere saksbehandlere stilt kritiske spørsmål til det å skulle "tråkke inn" i andres hjem, over såpass lang tid, og det å overvåke en familie på den måten. Flere har også rettet kritikk mot metoden i forhold til observatørens objektivitet i arbeidet og til maktutøvelsen ved å observere i de private hjem. Kvello hevder i sine svar at han forsøker igjennom sin metode å ivareta en rekke etiske dilemmaer; metoden inkluderer familien ved at alle har rett til å uttale seg, perioden er relativt kortvarig sammenliknet med andre undersøkelsesformer og konklusjonen gjennomgås med familien. Viktige etiske utfordringer i barnevernfaget er likeverd og ikke-diskriminering (Skorstad 2008). Kritikken mot metoden har derfor også hatt fokus på hvordan saksbehandlers personlige holdninger spiller inn i utredningen, og ikke minst i konklusjonen. Kildedal (et.al. 2011) stiller seg også kritiske til Kvello-modellen. De hevder at det ved observasjon som hovedvekt i undersøkelse, kan risikeres at foreldre og barn ikke tillegges tilstrekkelig stemme. De hevder at modellen neppe gjør barn til mer aktører i eget liv, enn andre metoder. Kvello på sin side, sier; *"Jeg tenker ikke at sjekklister eller en kartleggingsmal er en trussel mot brukermedvirkning eller skaper en distanse mellom fagperson og bruker. De hjelper ansatte å unngå at man etterspør mer informasjon enn det en trenger for å opplyse saken godt nok (...). Det er lettere å få til et samarbeid om tiltak med brukeren når man er konkret, enn når man framsetter ulne konklusjoner trukket på et tynt grunnlag."* (Kvello, 2010, s. 14).

Etikk må være et fokusområde innenfor alt helse- og sosialfaglig arbeid. For profesjoner innenfor denne type arbeid er de yrkesetiske retningslinjene, slik som respekt for enkeltindividet og holdningen om at alle mennesker har en ukrenkelig verdi særs viktig (Skorstad, 2008). Til tross for at barneverntjenesten som oftest bidrar med frivillige tiltak, må det i noen tilfeller iverksettes tiltak mot familiens vilje. Med fokus på etikk må saksbehandlere alltid tilstrebe medbestemmelse, tillit og åpenhet. Det at saksbehandler skal utøve observasjon i familiens eget hjem, og på familiens fristed, har vært gjenstand for diskusjon. Fordeler og ulemper med denne type kartlegging må veies nøye i hvert enkelt tilfelle.

Barneverntjenesten har plikt til å iverksette undersøkelse dersom det er å anta et det foreligger forhold som gir grunnlag for tiltak. Som i alt arbeid med mennesker skal det også i barneverntjenesten være fokus på etikk når valg av metode skal tas. Dersom metoden jeg

etterspør, observasjon i kartleggingsfasen, skal benyttes, skal familien gjøres kjent med metodens omfang, hensikt og mulige utfall. Alle familiemedlemmer bør samtykke skriftlig i forkant av observasjonsperioden. De skal vite hva de samtykker til, og de skal også vite hva de eventuelt takker nei til og konsekvensen det kan medføre.

Med fokus på etikk, må barnevernsansatte snakke *med* istedenfor *om*!

3.0 Vitenskapelig metodebruk

Metode – veien til målet, den opprinnelige greske betydningen av ordet (Kvale & Brinkmann, 2009). I dag er metode også sett på som regler for forskning. Du har nå lest om metode innenfor barneverntjenesten. For å gjøre denne forskning gyldig, eller troverdig, vil jeg som forsker i dette prosjektet i dette kapitlet vise til fremgangsmåte, metodebruk og etiske hensyn jeg har tatt i prosessen. Hva som er en god metode for troverdig forskning råder ulike diskurser om, innenfor ulike vitenskapelige paradigmer. Jeg vil kort si noe om ulike metodiske tradisjoner, for så å gi en detaljert redegjørelse for dette prosjektets metode fra start til slutt.

3.1. Ulike metodiske tradisjoner

Det råder ulike synspunkter på hvordan kunnskap blir til. Observasjonsmetoden Arne Næss ønsket å belyse, den rene observasjonen som ble beskrevet i kapittel 2.3, hører innunder positivismen. Posivismen er forankret innen den naturvitenskapelige tradisjon. Naturvitenskapen hadde en fremvekst på 1800-tallet hvor også positivismen hadde en stor betydning. *"I den positivistiske posisjonen er vitenskapens oppgave å gi en nøytral beskrivelse og forklaring av de faktiske forholdene, altså å fremstille virkeligheten slik den egentlig er"* (Ryen, 2002, s.39). En påstand som presiserer positivismen innenfor det naturvitenskapelige paradigme er den kjente setningen; *"det eneste som teller, er det som kan telles"* (Grønmo, 2004). Det er verken vurderinger eller bedømmelser som er gjeldende innenfor positivistisk forskning, men eksakte målinger. Alt skal være mulig å etterprøve empirisk, (Dalland, 2000).

I motsetning til positivismen står hermeneutikken fram som en vitenskapelig retning med et mål om å tolke og forstå, ikke bare å telle og observere. I forskning som min, vil svarene vanskelig kunne telles og passe inn i de strenge positivistiske kravene til etterprøvbarehet. Hermeneutikken som metode er knyttet opp til det å erkjenne meningsfulle fenomener, som mennesket. I følge den tyske filosofen Hans-Gregor Gadamer (1900-2002) er det ikke mulig å starte en forskning innenfor hermeneutikken uten å ha med seg sine forutinntattheter. Han hevdet videre at det ikke er mulig for en forsker å være objektiv, slik naturvitenskapen krever, da vi alle allerede har en forståelseshorisont iboende (Mathiesen 2008). Allerede i det vi forsøker å forstå dataene vi samler inn i undersøkelsene, er vi tolkende.

Når jeg har valgt å forske på egen faggruppe, er det ikke til å komme utenom at jeg har en forforståelse, en rekke meninger og egne synspunkter innenfor feltet. Posivismen og naturalismens krav til objektivitet og krav til etterprøvbarehet vil ikke være mulig å la seg gjennomføre i et prosjekt som dette. Jeg ønsker at metoden jeg velger for min forskning skal være et middel til å gi best mulig svar på min problemstilling, og å hjelpe meg med å komme frem til ny kunnskap.

3.2 Fenomenologisk tilnærming

Mitt formål er å utforske, beskrive og fortolke innholdet i mine intervjuer på en vitenskapelig måte. Hvordan min beskrivelse av intervjuene legges frem, vil avhenge av hvordan jeg oppfatter dem (Mathiesen, 2008). Med hermeneutikkens presisering i minne rundt hvordan min forforståelse, som forsker, påvirker både forskningens prosess og kanskje også resultat, har jeg utført mitt prosjekt med en fenomenologisk tilnærming. Eller nærmere bestemt igjennom det Mathiesen (2008) beskriver som et fenomenologisk-hermeneutisk perspektiv. En kombinasjon mellom hermeneutikk og fenomenologi.

Filosofien fenomenologi ble grunnlagt av Edmind Husserl rundt år 1900 (Kvale & Brinkmann, 2009). Fenomenologiens grunnlag var i starten bevissthet og opplevelse. Senere

har filosofien blitt utviklet av flere, til å omfatte menneskers livsverden og hensynet til kropp og handlinger i historisk sammenheng.

Kvale og Brinkmann (2009) sier at fenomenologi, innenfor kvalitativ forskning, peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørens egne perspektiver. Igjennom fenomenologisk tilnærming er min hensikt som forsker å beskrive situasjonen i det kommunale barnevernet slik den oppleves av mine informanter. Grunntanken i denne tilnærmingen er at virkeligheten er slik mennesket, her informantene, oppfatter den.

”Fenomenologi er læren om verden slik den framtrer for oss som umiddelbare fenomener.”
(Mathiesen, 2008, s. 129).

I følge Merleau-Ponty (1962, i Kvale & Brinkmann, 2009) er en viktig del av fenomenologisk metode å beskrive informantenes svar, så presist og fullstendig som mulig, heller enn å forklare og analysere. Å tilstrebe en objektivitet i troskap mot informantene, er et mål innenfor fenomenologien. For å forsøke en så objektiv fremstilling som mulig, av mine informanters svar, vil du derfor i kapittel 4 oppleve en svært muntlig fremstilling av empirien. Kapittelet består i hovedsak av sitater, forsøkt kategorisert under fem hovedoverskrifter. I kapittel om analyseverktøyene jeg har benyttet, vil du få en nærmere innføring i min fremgangsmåte rundt hele analyse- og konklusjonsprosessen.

3.3 Kvalitativ metode som forskningsprosess

Innen samfunnsforskningen, som jeg beveger meg i, har det vært diskusjoner rundt hva som er best egnet av kvantitativ og kvalitativ metode. Motsetningene har vært store. Den senere tid har det blitt en mer akseptert tanke at begge retningene har sine styrker og svakheter (Everett & Furseth, 2004). Mens kvantitativ forskning i større grad søker tall, tabeller og et stort antall informanter, har kvalitativ forskning fokus på få informanter, men en dypere informasjon, hvor følelser, tanker og refleksjoner får plass. I valg av metode har særlig to punkter gjort seg gjeldende for meg. Det første er at metoden skal bidra, på best mulig måte, til at problemstillingen min blir besvart. Det andre er gjennomførbarheten. Tidsperspektivet og oppgavens størrelse har vært viktige aspekter i valg av metodebruk.

Innenfor fenomenologisk inspirert tilnærming var kvalitativ undersøkelse et naturlig valg. Jeg ønsket ikke å forske på tall og store mengder innhentet data, men på menneskene i jobben, hvordan de opplever sitt arbeid, hva de tenker om observasjon i barneverntjenesten. Dette ville jeg finne igjennom samtaler med saksbehandlere i barnevernsfelten. Når arbeidshverdagen til ansatte innenfor det kommunale barnevernet skulle forstås ut i fra intervjupersonenes egne perspektiver, var semistrukturerte intervjuer det som ble valget. Semistrukturerte intervjuer likner en samtale i dagliglivet, men har som i profesjonelt intervju et formål (Kvale & Brinkmann, 2009).

Kvalitative intervjuer innen samfunnsforskning har siden 1980-årene blitt en anerkjent metode (Kvale & Brinkmann, 2009). Forskere som benytter kvalitativ metode, studerer ting i deres naturlige setting, og forsøker å forstå eller tolke fenomenet ut fra den mening folk gir dem (Denzin og Linkoln, 1994). Jeg har i mitt prosjekt utført dybdeintervjuer på seks saksbehandlere innenfor det kommunale barnevernet. Jeg forsøker å fremstille hvordan andre saksbehandlere forstår og opplever arbeidet.

Thagaard (2009) deler strukturen av kvalitative intervjuer inn i tre ulike hovedstrukturer. Det ene ytterpunktet er intervjuet hvor kun hovedtemaet er bestemt, og intervjuet foregår som en samtale mellom forsker og respondent. Åpne intervjuer kan være en fordel i starten av en undersøkelse, som en *forforskning* for å lage videre spørsmål. Det andre ytterpunktet er intervjuet med klare spørsmål, hvor spørsmålsrekken følges slavisk. Thagaard (2009) sier at fordelene ved det strukturerte intervjuet er muligheten for sammenlikning av svarene respondentene gir i etterkant. Den siste hovedstrukturen er det delvis strukturerte intervjuet, som tilsvarer fenomenologiens semistrukturerte intervju. Her er spørsmålene bestemt, men rekkefølgen kan variere. I denne retningen kan forskeren også følge informantens fortellinger og ta tak i temaer som dukker opp underveis, dersom det er av interesse for forskningen.

Intervjuene var til dels strukturerte, ettersom en intervjuguide med en rekke spørsmål ble utlevert i forkant. Men også delvis ustrukturerte, fordi det i intervjuene var rom for tilpasning, endring av rekkefølge på spørsmål, mulighet for utdypende spørsmål og så videre. Samtalen var verken åpen, om et tilfeldig tema, eller basert på en lukket spørreskjemasamtale (Kvale & Brinkmann, 2009).

3.4 Utvalg og rekruttering

Intervjuer, i den form dette prosjektet benytter, omhandler ofte personlige temaer, og intervjuene kan for noen oppleves veldig nærgående. Å få tak i respondenter som er villige til å være med i studiet, er ikke nødvendigvis en enkel oppgave. Thagaard (2009, s. 56) beskriver ”snøballmetoden” som en måte å komme i kontakt med respondenter på. Jeg valgte å følge snøballmetoden i min første kontakt med de ulike barneverntjenestene. Metoden går ut på å kontakte personer en tenker har relevant kvalifikasjon for å delta i studiet, og be disse personene igjen kontakte andre aktuelle respondenter. Jeg benyttet meg av flere små snøballer, da jeg ønsket en geografisk spredning på mine respondenter. Det har vært rettet kritikk til denne metoden å innhente respondenter på, da det kan medføre at forskeren får informasjon om andre, før de har samtykket. For å unngå dette ba jeg i første omgang respondenter ta kontakt med meg, ikke vice versa.

For å få et best mulig gyldig svar på min forskning, tok jeg et valg om i utgangspunktet å henvende meg til tre ulike barneverntjenester. Jeg hadde ikke forhåndskunnskap om noen av kontorene jeg valgte ut. De tre kontorene jeg kontaktet ligger i tre ulike kommuner, og også i tre ulike fylker. Håpet var å undersøke så bredt en kvalitativ studie av denne størrelse tillater, det vil si å spre utvalget så godt som mulig. Jeg har god kunnskap om satsningen og funksjonen i fylket jeg arbeider, og ønsket å se om holdninger, tanker og utsagnsninger er lik over det ganske land, eller om det er store variasjoner mellom fylkene.

Hvor enkelt det var å få avtale med aktuelle respondenter varierte veldig. I ett fylke fikk jeg to avtaler kun et par dager etter første henvendelse. I ett annet fylke fikk jeg ikke noen avtaler i det hele tatt, selv etter flere e-poster frem og tilbake med en positivt innstilt barnevernleder. Resultatet i dette fylket var at jeg tok kontakt med en annen kommunal barneverntjeneste, hvor jeg hadde et kjent navn. Igjenom forsøk på å få nok respondenter, oppdaget jeg også at flere vegret seg mot å delta i undersøkelser. Responsen var fra flere at de ikke følte seg kompetente nok. Et par barnevernledere var svært positive i første e-postkontakt, men måtte melde tilbake at ingen ansatte følte de var gode nok til å delta i masterstudier, uavhengig av

tema. Om dette skyldes lav fagkompetanse hos de ansatte, for høy arbeidsbelastning, generell motstand mot å delta i studier, eller andre årsaker, har jeg valgt ikke å undersøke nærmere.

Jeg var varsom med å være for pågående i ønske om informanter. Det var viktig for meg at ikke informantene følte seg forpliktet eller presset til å delta. Jeg vurderte det også slik at det var viktig for gyldigheten av forskningen, at informantene deltok 100 % frivillig. Jeg tok også tidlig et bevisst valg om ikke å intervjuer nåværende kolleger. Det ville mest sannsynlig raskt gitt meg avtaler om intervjuer, men andre uheldige momenter ville da heller kunne kommet frem, særlig i forhold til gyldigheten av forskningen. Ville kolleger, som kjenner meg og forskningsprosessen min godt, klart å svare det de virkelig mente, eller ville de svart det de trodde jeg ville høre? Jeg var usikker på det, og valgte ikke å risikere noen vanskelige dilemmaer underveis. Jeg var også usikker på hvorvidt kolleger ønsker å være fullt åpne om forhold de kanskje ikke mestrer eller ikke har det greit med.

Jeg er godt fornøyd med resultatet jeg til slutt fikk av informanter. Den geografiske spredningen jeg hadde ønsket, fikk jeg. De seks informantene i denne studien kommer fra tre forskjellige fylker i Norge, men fra fire forskjellige kommuner. Alle informantene er kvinner, i variert alder.

Informantene mine har praksis fra saksbehandlingsarbeid i den kommunale barneverntjeneste på mellom seks måneder og 10 år. Tre av informantene har arbeidet på flere ulike kontorer i tilnærmet samme stilling som i dag.

3.5 Forskningsspørsmål

Intervjupersonen er sitt eget forskningsredskap sier Kvale og Brinkmann (2009). Forskerens evne til å oppfatte det umiddelbare som sies i et intervju, og se mulighetene som åpnes i utdypende spørsmål, er avgjørende for intervjuets dybde. Hvordan et spørsmål stilles, og hvordan et spørsmål oppfattes vil være ulikt fra person til person. Å se mulighetene som ligger i en informant sitt svar, krever kunnskap om forskningstemaet fra forskerens side (Kvale & Brinkmann, 2009). *”Din mulighet til å stille gode spørsmål innenfor et gitt emne*

henger dermed i stor grad sammen med din kunnskap om emnet.” (Everett & Furseth, 2004, s. 117).

Igjennom informasjonsskrivet (vedlegg 2) fikk mine informanter informasjon om det overordnede temaet for mitt prosjekt. Jeg utarbeidet en intervjuguide med åtte spørsmål, som informantene fikk tilsendt i forkant av intervjuet (vedlegg 3). Jeg oppdaget raskt i intervjuprosessen at spørsmålene jeg hadde utarbeidet kun ble en ledetråd for intervjuet. Alle informantene besvarte alle spørsmålene, men noen av spørsmålene ble besvart i samtalen rundt tidligere spørsmål. *”Et vellykket spørsmål er et spørsmål som svareren oppfatter akkurat slik som vi har ment det.”* (Dalland, 2000, s.191). Det er ikke alltid en selvfølge at spørsmål oppfattes likt av alle, noe jeg også raskt erfarte. Fordelen ved at jeg da utførte delvis strukturerte, kvalitative, intervjuer var at jeg kunne stille oppfølgende spørsmål underveis. I tillegg til at informanten hadde muligheten til å stille spørsmål.

Mine forskningsspørsmål ble benyttet som et utgangspunkt for de seks semistrukturerte intervjuene. Enkelte ønsket å besvare de i rekkefølge, mens andre pratet løst om temaet, og svarte på utdypende spørsmål fra meg.

Mine retningsledende spørsmål var:

- 1) Hvilken kjennskap har du til observasjon som metode i barneverntjenesten?
- 2) Hvordan fungerer observasjon for deg som saksbehandler?
- 3) Har du noen tanker om hvordan kartlegging som observasjon påvirker familien som observeres?
- 4) Hvordan opplever du å stå i en kartleggings situasjon som saksbehandler?
-Har du gode nok verktøy og god nok oppfølging for å stå i arbeidet over tid?
- 5) Hvordan opplever du å være både kontrollør og hjelper for familiene?

- 6) Hvilke tanker gjør du deg rundt kritikken rettet mot de kommunale barneverntjenestene og dårlig kartleggingsarbeid?
- 7) Dersom ditt kontor ikke benytter observasjon som kartleggings- /undersøkelsesmodell, hvilke metode benyttes? Tenker du det er en god nok metode?
- 8) Er det noe du vil tilføye i forhold til tanker og erfaringer rundt metodebruk i barneverntjenesten, som ikke har kommet frem så langt?

Spørsmål syv ble i samtlige intervjuer besvart tidlig i prosessen, og var derfor et unødvendig spørsmål å stille. I starten av prosessen var spørsmålsformuleringen min på nummer 3,4, 6 og 7 formulert med *utredningssituasjon*, og ikke kartlegging/ undersøkelse. Dalland (2000, s. 191) sitt syvende krav til utforming av spørsmål sier; ”*skap ikke forvirring*”. I barneverntjenesten kartlegger, eller undersøker vi. Vi utreder ikke. Jeg hadde dessverre ikke selv tenkt over denne feilen i mine spørsmål, da det for meg var åpenbart hva jeg mente. Første informant spurte raskt hva jeg mente, og vi fikk klarlagt det på en fin måte. I de påfølgende intervjuene redigerte jeg derfor dette, og presiserte at det gjaldt kartlegging/undersøkelse av barns omsorgssituasjon.

3.6 Design

I fenomenologisk tenkning innenfor hermeneutikken vil forskeren forsøke å forstå respondenten sitt syn og presentere dem som hovedtema/sak. En vil også sammenlikne svar fra flere respondenter (Dallos & Vetere, 2005). Innenfor fenomenologien er en opptatt av å koble forskningen til eksisterende teori. Fenomenologiens mål er å undersøke hvordan respondentene vektlegger, beskriver og føler ulike erfaringer og hendelser, knyttet til forskningens tema (Dallos & Vetere, 2005).

3.6.1 Gjennomføring av datainnsamling

For å belyse problemstillingen for oppgaven var det viktig for meg å få andre saksbehandlers mening og opplevelse av situasjonen de står i. Thagaard (2009) sier at et viktig poeng innenfor kvalitativ forskning er at det foreligger god fleksibilitet hos forskeren.

Etter at avtale var gjort med de ulike respondentene fikk de tilsendt intervjuguiden på e-post, slik at de kunne være forberedt på hva de ville bli spurt om. Det varierte stort i hvilken grad respondentene hadde satt seg inn i dette på forhånd. Mens enkelte ikke hadde sett på spørsmålene, hadde noen reflektert grundig på forhånd. Et par stykker fortalte også at de hadde drøftet spørsmålene på kontoret i forkant av intervjuet.

Alle intervjuene startet med litt småprat først. Flere av respondentene hadde spørsmål rundt studieretningen, hva det innebar og så videre. Thagaard (2009) påpeker viktigheten av at intervjuer viser respekt og interesse for respondenten helt fra starten. De første minuttene kan være av avgjørende betydning for resten av intervjuet. Jeg hadde ikke nedfelt noe spesielt åpningsspørsmål i min intervjuguide. Min intervjuguide startet ganske direkte med et åpent spørsmål rundt temaet observasjon og metode. Fordi alle intervjuene startet med naturlig prat om kontoret, min oppgave, saksbehandlers erfaring og så videre, så opplevde jeg at alle respondentene var komfortable i situasjonen og klare for å starte, når vi gjorde det.

Under alle intervjuene benyttet jeg diktafon for å slippe å notere. Enkelte vil velge å notere i tillegg. Jeg valgte bevisst ikke å notere, slik at jeg hadde full konsentrasjon rundt det respondentene sa. Slik Thagaard (2009) sier, kan notater underveis bidra til å redusere den personlige kontakten mellom meg som forsker og respondenten under intervjuet. Jeg selv opplever å bli usikker i situasjoner hvor den jeg prater med noterer, og ønsket derfor ikke å gjøre dette. Alle seks respondenter sa det var greit med diktafonen, to stykker sa det var greit fordi den ikke skulle høres av andre enn meg. Jeg gjentok også før jeg skrudde den på, at alle avtaler og lydfiler ville bli slettet umiddelbart etter oppgavens ferdigstillelse.

Bruk av diktafon, gjorde at fokuset ble sentrert på selve innholdet og samtalen i intervjuet. Muligheten til å stille oppfølgende og utdypende spørsmål var til stede, da fokuset ikke var kun på de retningsgivende spørsmålene. Det var allikevel ulikt hvor mye respondentene snakket rundt hvert av spørsmålene. Hvor bundet respondenten var til selve spørsmålsrekken i

intervjuguiden, varierte noe. Noen valgte å snakke mye rundt temaet, og kom selv inn på flere av spørsmålene i sine refleksjoner, mens andre var mer bundet til spørsmålsrekken de hadde forberedt seg på. Intervjuene varte fra 45 minutter til 90 minutter.

3.6.2 Hermeneutisk – fenomenologisk analyse

Allerede i kapittel 4, hvor jeg presenterer mine funn, har en stor del av analysen blitt utført. Amedeo Giorgi sin fenomenologiske analysemetode tar sikte på meningsfortetting, en forkortelse av intervjupersonenes uttalelser i kortere formuleringer (Kvale & Brinkmann, 2009). Metoden tar sikte på å systematisere og strukturere subjektive opplevelser og dannelse av mening, slik at de kan presenteres som vitenskapelig kunnskap (Tafjord, 2011). Analysemetoden som er benyttet for dette prosjektet er en kombinasjon av Giorgis fenomenologiske analysemetode, og analyseprosessen til Miles og Hubermans (Miles & Hubermans, 1994, i Ringdal, 2001).

Giorgis meningsfortetting består av fem trinn (Kvale & Brinkmann, 2009);

Det første trinnet er helheten: i denne fasen er målet å skaffe en helhetsforståelse av hvert enkelt intervju. I denne fasen lyttet jeg til opptakene på diktafonen gjentatte ganger, og noterte de hovedinntrykkene jeg satte igjen med. Hensikten var å få et inntrykk av hovedbudskapet til informantene. Del to og tre gikk litt over i hverandre. I disse to fasene av Giorgis analysemetode skal en dele helheten inn i meningsenheter. I denne delen av analysen noterte jeg ned det jeg tolket som de meningsbærende temaene i intervjuene, som var relevante for min problemstilling. Forforståelsen min måtte her forsøkes å legges til siden, slik at det var informantenes mening som ble gjeldende. I disse fasene forsøkte jeg å legge bort fokuset på spørsmålene i intervjuguiden og mine egne tanker, og noterte fortløpende ned temaene informantene la vekt på, uten tanke om reduksjon eller begrensning. I fase fire undersøkes meningsenhetene i lys av prosjektets spesifikke formål, og i fase fem skal essensen av informantenes svar og meninger bindes sammen.

I Miles og Hubermans modell består dataanalysen av tre elementer: datareduksjon, datapresentasjon og konkludering. Modellen er basert på at forskeren er innom konkluderingsfasen mange ganger i prosessen, det skal være en interaktiv modell. Foreløpige konklusjoner kan dannes underveis, og kanskje også lede til nye spørsmål eller intervjuer. I

datareduksjonen kan materialet kodes eller kategoriseres. I fase fire av Giorgis analysemodell, begynte jeg datareduksjonen til Miles og Huberman (Miles & Hubermans, 1994, i Ringdal, 2001). Etter å ha lyttet til opptakene mange ganger, valgte jeg ut kategorier jeg ville sortere svarene under. En av de vanligste formene for dataanalyse i dag er kategorisering av informantenes svar (Kvale & Brinkmann, 2009). Kategoriene jeg valgte ut var basert på resultatene av fase to og tre til Giorgis fenomenologiske analysemodellen.

Resultatet ble delt inn i fem overordnede kategorier. I følge Thagaard (2009) kan en velge om dataene skal presenteres som en fremstilling om personene som deltok, eller under sentrale temaer. For å kunne sammenlikne svarene, valgte jeg å fremstille kategoriene etter temaer. Å sammenlikne kvalitative data som i dette prosjektet, er ikke enkelt da svarene vanskelig lar seg nummerere eller telle. I et forsøk på å sammenlikne og kategorisere valgte jeg følgende hovedkategorier basert på svarene de kom med;

- * Brukes observasjon, og i så fall hvordan?
- * Hvordan påvirkes familiene som observeres?
- * Om å være saksbehandler
- * Hjelper versus kontrollør
- * Hva ønsker en saksbehandler?

Ofte vil en se at prosjekter som dette har et felles kapittel, der jeg har delt opp i kapittel 4 og kapittel 5. Dette er et bevisst valg fra min side, i forsøk på å fremstille svarene og analysen så gyldig som mulig. For å få en god analyse har det vært viktig for meg å finne en oversiktlig måte å presentere dataene på, slik at du som leser kan få et best mulig innblikk i mine funn. I kapittel 4 har jeg forsøkt å legge et godt mangfold av informantenes svar på mine spørsmål rundt metode og observasjon i barneverntjenesten. Jeg har valgt å bruke mange direkte sitater for i minst mulig grad å påvirke ordlyden i det som legges frem. Med seks såpass omfattende og lange intervjuer, er det klart at ikke alt kommer frem. Igjenom datareduksjonen har jeg som forsker foretatt et utvalg. Jeg håper, og tror, at jeg har klart å gjøre det på en så objektiv måte, som det lar seg gjøre i kvalitativ forskning. Svarene informantene ga, er presentert under de fem overordnede kategoriene presentert over. I kapittel 5 forsøker jeg å binde

svarene sammen, etter Giorgis fase fem. Jeg forsøker å sammenlikne svarene og skape en helhet hvor jeg også forsøker å se det i lys av teori.

Å sammenlikne svar i kvalitativ forskning er ikke enkelt. Min fremstilling og analyse av funn, må derfor sees i lys av hermeneutisk tenkning hvor forforståelse hos meg som forsker spiller inn. Jeg har forsøkt å fremstille svarene så objektivt det lar seg gjøre, men kan ikke se bort i fra at datareduksjonen også er preget av hva jeg som forsker finner viktig.

Konklusjonen, og fase tre, etter den interaktive modellen til Miles & Hubermans (1994, i Ringdal, 2001) skal gjøre opp status på forskningen og si noe om veien videre. Her kan foreløpige og endelige konklusjoner legges frem. I kapittel 7 konkluderer jeg min forskning, i lys også av min egen posisjon som saksbehandler i det kommunale barnevern. Dette kapitlet er et resultat av de semistrukturerte intervjuene, teorien og egen erfaring.

Miles og Huberman sin analyse metode har også vært gjenstand for kritikk. Flere forskere fokuserer på en helhetsforståelse av dataenes meningsinnhold. *”For å oppnå en slik forståelse er det viktig at de enkelte enhetene studeres i forhold til den helheten de er en del av”* (Boyle 1994, s 162 i Thagaard 2009, s 147). I følge Thagaard (2009) kan analysen få et positivistisk preg dersom dataen løsrives fra sin opprinnelige sammenheng. Kategoriene etter kvalitative intervjuer, som jeg har utført, kan ikke alltid skilles klart fra hverandre. Allikevel kan det være et bidrag til en noe bedre sammenlikning og sammenheng over svarene som er gitt.

Mot slutten av oppgaven forsøker jeg å trekke kategoriene sammen mot en felles konklusjon og forståelse.

3.7 Prosjektets gyldighet – min forforståelse

Etter fenomenologisk-hermeneutisk tenkning er vi alle påvirket av vår egen historie, både bevisst og ubevisst. *”Å se noe om noe, innebærer å forstå noe som noe. Vi ser igjennom vår forforståelse”* (Mathiesen, 2008, s.139). Min personlige forforståelse påvirker den forståelsen jeg har i min forskning. Som saksbehandlere i barneverntjenesten, og som observatører i private hjem, og som forsker på mennesker som objekter, har vi med oss en erfaring fra egne

liv, fra andre barnevernssaker, fra media osv. Den fremste av de hermeneutiske betingelser er, for meg som forsker, å være bevisst de fordommer som styrer min forståelse. Sett fra et hermeneutisk ståsted er det ikke mulig for meg å gjennomføre denne forskningen helt objektivt igjennom dybdeintervjuer. Med andre ord vil jeg som forsker aldri bli stilstrekkelig objektiv til å utføre en positivistisk forskning på mennesket. Et viktig element innenfor fenomenologisk tilnærming er å forsøke å sette til side egen forforståelse, sette den i en parentes (Tafjord, 2011), men allikevel å være bevisst hvordan den påvirker forskningen.

Innen forskning har begreper som reliabilitet, validitet og generalisering vært mye brukt for å si noe om kvaliteten av studiet. Både Thagaard (2009) og Ringdal (2001) sier begge at dette er begreper mer egnet for kvantitativ forskning, hvor svarene skal kunne etterprøves og kontrolleres. Dette lar seg ikke gjøre i samme grad innenfor kvalitativ forskning, som denne, og begrepenes relevans har derfor vært omdiskuterte (Ringdal, 2001).

Selv om all data for forskeren synes relevante, må de samles inn på en pålitelig måte (Dalland, 2000). Innenfor kvalitativ forskning søker en å forstå enkeltindividers mening og tanker, noe som vanskelig lar seg etterprøve. For allikevel å kunne gjøre forskningen gyldig er det viktig å synliggjøre forskningsprosessen innenfor kvalitativ metode, kanskje mer enn innenfor noe annen forskning. Thagaard (2009) er opptatt av om forskningen er utført på en troverdig måte.

”Når undersøkelsen foregår innenfor et miljø som forskeren kjenner godt til, eller har deltatt i over lengre tid, reduseres den sosiale avstanden mellom forsker og informant.” (Thagaard, 2009). For meg var det ikke noe tvil, jeg skulle forske på egen yrkesgruppe. Jeg ville finne mer ut av barnevernet, og jeg vil være med på å gjøre det norske kommunale barnevernet enda bedre. Samtidig er det viktig med en selverkjennelse om at enhver forsker innenfor et felt har med seg en forforståelse, som i større eller mindre grad kan påvirke forskningen. Som jeg beskrev i kapittelet om metode, vil min forforståelse om et fenomen med stor sannsynlighet påvirke hvordan jeg utøver og analyserer min forskning.

En må i all forskning tilstrebe å få tak i pålitelige kilder. I kvalitativ forskning er det vanlig å vurdere dataenes gyldighet ved å utføre uavhengige målinger av samme fenomen på ulike

steder (Everett & Furseth, 2004). I kapittel 3.4. beskrev jeg hvordan kontakten med mine informanter er opprettet og hvilken geografisk variasjon det var.

Det kan være utfordrende å få respondenter til å stille til kvalitative intervjuer, det viste seg også i dette studiet. Det er en kjent sak at de som oftest samtykker til å være respondenter er ofte fortrolige med å snakke om egne følelser og sin livssituasjon. Det viser seg at det oftere er personer med høyere utdanning som stiller seg til disposisjon i denne type forskning (Thagaard, 2009). Alle mine respondenter hadde mange års erfaring i arbeid med mennesker fra ulike stillinger. Fem av respondentene hadde arbeidet i kommunal barneverntjeneste igjennom praksis og arbeid på mer enn to år, mens én hadde arbeidet i seks måneder. Det var gjennomgående at de med kortest erfaring fra feltet var de som var usikre på om de hadde noe å stille opp med i forkant av selve intervjuet.

Det har vært vanskelig å ta en endelig vurdering på prosjektets gyldighet. Jeg har forsøkt å legge frem, i detalj, hele min forskningsprosess fra start til slutt. Jeg har forsøkt å legge frem empirien på en oversiktlig og konkret måte. Jeg håper derfor jeg har klart, innenfor rammene for kvalitativ forskning og dette prosjektets rammer, å gjøre forskningen så god og gyldig som den lar seg gjøre.

3.8 Etikk

Innenfor all forskning må en ta hensyn til etiske normer og verdier (Everett & Furseth, 2004). Jeg stiller informantene spørsmål som kan bidra til ny refleksjon over deres arbeidshverdag. Å forske på mennesker, og å bevisstgjøre mennesker på eventuelle problemer eller utfordringer de står overfor, kan bidra til å forsterke en allerede problematisk situasjon (Thagaard, 2009). Forskningsetikk dreier seg både om individuelle hensyn og moral, men skal også ivareta den institusjonelle etikken og moralen (NESH – www.etikkom.no). Som forsker for et slikt prosjekt, må jeg være bevisst konsekvensene forskningen kan ha både for enkeltpersoner, men også for institusjonen de tilhører. Mine informanter kommer fra fire ulike kommunale barneverntjenester. Hverken kommunene, eller fylkene de tilhører, er navngitt i denne skriftlige fremstillingen.

I Norge har vi strenge regler for forskning på mennesker, og datalagring av personidentifiserbare opplysninger. Prosjektet er meldt inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), se vedlegg 1, og ble vurdert som ikke meldepliktig. Bakgrunnen for dette er mitt valg om ikke å lagre noe identifiserbart materiale på mine informanter. Dette prosjektet er basert på kvalitative intervjuer. Jeg har hatt et stort fokus på respekt og personvern i hele mitt arbeid, fra første kontakt med informantene og til sluttproduktet. Lydfilene jeg har benyttet ble beholdt på diktafonen i den rekkefølge de ble tatt opp, og ble ikke navngitt på noe vis. Jeg har ikke sett behov for lagring av personlige opplysninger i noen del av prosessen. Lydfilene er nå slettet.

Kvale og Brinkmann (2009) sier at forskeren kan komme opp i et etisk dilemma rundt ønske om å få så dyptgående svar som mulig, uten å krenke informanten. For alle informantene startet intervjuene, etter litt småprat, med å snakke om metodebruk i deres arbeid. Jeg erfarte at ved å snakke om arbeidssituasjon, metode og rollen som saksbehandler, gjorde at det ikke ble opplevd som overtramp eller krenkende. Mitt hovedspørsmål gikk ut på metode som var et mindre personlig tema for informantene. Jeg stilte også spørsmål som gikk på informanten som person i arbeidet, men var varsom med ikke å stille svært nærgående spørsmål rundt dette. De fleste informantene valgte allikevel å bruke mye tid på denne delen, og hadde gjort seg mange tanker rundt nettopp dette.

Respondentene har krav på nødvendig informasjon for å få en forståelse av prosjektet og å vite hva de eventuelt er med på (Everett & Furseth, 2004). Mine respondenter fikk tilsendt informasjonsskriv (vedlegg 2) om prosjektet ved første kontakt. De som ønsket å være med videre fikk så tilsendt intervjuguiden (vedlegg 3) per e-post, slik at de kunne sette seg inn i hva de ville bli spurt om, samt å ta videre stilling til om de ønsket å delta. Respondentene var informert om at de når som helst i prosessen kunne trekke seg, uten nærmere begrunnelse. Ingen av respondentene valgte dette.

”Innlevelse og fortolkning er nødvendige elementer i forskningsprosessen. Dette kan åpne for forskjellige, rimelige tolkninger av de samme forhold. Men forskningens feilbarlighet og uavsluttethet fritar ikke forskere fra kravet om å unngå ubegrunnede oppfatninger og strebe etter sammenheng og klarhet i sin argumentasjon.” (NESH, 2009, A 1). Jeg har forsøkt å

fremstille, og analysere, den innsamlede dataen med respekt for den enkelte informant og med etikken i bakhodet hele veien. I informasjonsskrivet ble også respondentene informert om at de kunne lese igjennom del 4 av oppgaven i forkant av innlevering, for eventuelle kommentarer eller kontroll. Ingen av respondentene har ønsket dette. Flere av respondentene har ønsket et eksemplar av den ferdige utgaven av prosjektet, noe de vil få tilsendt når oppgaven har fått sin sensur og er godkjent.

Mine informanter har ikke samtykket skriftlig til å delta i studiet. De har alle frivillig deltatt i intervjuene og har når som helst hatt mulighet til å trekke seg. Informantene ble informert om oppgavens hensikt i informasjonsskriv (vedlegg 2).

For å ivareta informantenes anonymitet er de ikke nummererte eller navngitte på noen som helst måte. Ettersom utvalget er lite vil jeg omtale alle med hun, henne eller informanten. Det oppgis ikke verken fylker, kommuner eller personlig identifiserbare opplysninger i denne oppgaven.

3.8.1 Om å forske på egen yrkesgruppe

Jeg forsker ikke "bare" innenfor hermeneutikken, fenomenologien og på mennesker som informanter, men også på en arbeidsgruppe jeg selv er en del av. *"Kvalitativ intervjuforskning er interaktiv forskning. Intervjuere kan, på grunn av nære intervjupersonlige samspill med intervjupersonene, være spesielt tilbøyelige til å la seg påvirke av dem. Forskeren kan identifisere seg så sterkt med deltakerne at de ikke opprettholder en profesjonell avstand (...)"* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 92).

Å forske på egen yrkesgruppe kan være både nyttig og utfordrende. Slik jeg ser det, stiller det krav til en stor bevissthet og grundig refleksjon hos forskeren. En rekke etiske spørsmål stilles som et resultat av forskning på sine "egne", samtidig som også troverdigheten blir stilt på en ekstra hard prøve. Dalland (2000) sier vi skal overveie nytten av forskningen vi gjør. Min vurdering av nytten av forskning innenfor barnevernfeltet, og for saksbehandlere, er at den er stor. Jeg ønsket å forske i eget yrke, og jeg gjorde det. For å sikre de etiske forholdene er det en bevisst strategi at nåværende kolleger ikke er med som informanter. Det vurderte jeg tidlig

som et riktig valg, for meg som forsker, for informantene og ikke minst for prosjektets gyldighet.

Jeg hadde noen helt klare oppfatninger om bruk av metode i barneverntjenesten ved oppstart av dette prosjektet. Jeg var kritisk til hvordan en del undersøkelser blir utført, og jeg ønsket å undersøke mer rundt en bestemt metode, som jeg selv hadde erfaring med fra praksisfeltet. Min forforståelse har gjort at jeg har vært engasjert hele veien. Jeg har ikke skrevet kun for å få en karakter på sluttproduktet, men for å sette fokus på et område jeg så på som svært mangelfullt og viktig. Jeg har fått noen aha opplevelser underveis i prosessen, noe som har vært spennende, og som også har bidratt til å holde engasjementet oppe. Du vil lese mer om dette i oppgavens siste kapittel.

4.0 Presentasjon av funn

De seks saksbehandlerne som har blitt intervjuet har alle gitt av sine erfaringer, tanker og ønsker i intervjuene. Du vil nå få presentert funnene av min forskning og de seks saksbehandlerens refleksjoner. Jeg har forsøkt å gjengi funnene i tråd med fenomenologisk tenkning, som du kunne lese om i kapittel 3.6.

Du vil oppleve å få svært mange direkte sitater i dette kapittelet, dette for å kunne få et så godt innblikk i mine intervjuer som mulig. Dette kapittelet bærer preg av et muntlig språk.

Ettersom intervjuene foregikk i delvis strukturert form, er det slik at enkelte av svarene glir over i hverandre. Du vil få presentert funnene under fem kategorier. Enkelte av svarene kunne nok vært plassert i flere av kategoriene. Svarene kommer slik de ble fortalt, og vil ikke knyttes opp mot teori eller tolkninger i dette kapittelet.

På tross at informantene er inneforstått med anonymiseringen, ble det nevnt noen gjenkjennbare navn, steder og liknende i svarene de ga. I de tilfeller et direkte sitat inneholder stedsnavn vil du se XX i sitatet. Jeg benytter tre punktum (...) for å gjengi at informanten tenker eller at det er et opphold i svaret. Du vil også få se *ler*. Hensikten med dette er at du som leser av min forskning skal kunne få mest mulig innblikk svarene informantene gav, selv uten å ha vært til stede.

4.1. Respondentenes bakgrunn

Respondentene har arbeidet fra 6 måneder til 10 år i barneverntjenesten. Det varierer hvordan saksbehandlerne arbeider. Tre arbeider etter generalistmodellen, og har ansvaret for både

undersøkelsessaker og tiltakssaker, mens tre arbeider etter spesialist modellen. Av disse arbeider en i tiltaksteam, mens to av de tre arbeider i undersøkelsesteam.

Hvor mange saker hver informant har hovedansvar for varierer. En opplyste å ha ti saker, da hun var relativt ny på akkurat det kontoret, mens tre opplyste å ha ca 25 saker. En opplyste å ha ca 40 saker å arbeide i til enhver tid. Den siste informanten sa ikke noe om antall saker.

4.2 Brukes observasjon – og i så fall hvordan?

Informantene hadde ulike erfaringer rundt bruk av observasjon som metode, og hva de la i observasjon ble derfor noe ulikt. Av de seks informantene hadde to stykker gjennomført observasjon som en direkte metode i kartlegging, to stykker hadde litt erfaring med observasjon, mens de to siste fortalte at de ikke hadde erfaring med det som egen metode i det hele tatt. Tross at to fortalte om begrenset observasjonserfaring hadde de mange refleksjoner rundt temaet, som du vil møte videre. De to som hadde bred erfaring innenfor observasjonsbruk representerer ikke samme fylke.

”Når jeg tenker observasjon, så tenker jeg Kvello med en gang. Jeg har ikke innføring i det, men vi har satt i gang litt med det nå. Det er på full fart inn i barneverntjenesten. Det er en satsing på kontoret her. Det er en svær bok som han har skrevet. Vi har fått lagt inn malen i vårt datasystem nå, hva vi skal se etter.”

To informanter begynte å prate direkte rundt Kvello sin observasjonsmetode. De andre fire informantene snakket mer om observasjon generelt før de fordypet seg i observasjon som metode.

En forteller; *”Selv har jeg brukt Kvello mye som observasjon, både vidt, altså hele hans modell, men også deler av den, innenfor spesifikke ting.”*

Hun forteller videre;

”Min første observasjonssak var en gammel sak, alle var bekymra og det kom mange diffuse bekymringsmeldinger. Sånn hadde det vært i ti år og det ene barnet utviklet en negativ atferd. Mor fortalte så fint om alt i møter, og hun fulgte jo opp alt. I denne saken var det omfattende.

Jeg tok hele spekteret av Kvello sin kartlegging. Jeg hadde en konkret plan. Det har jeg alltid. På tre uker og hyppig. Jeg fikk så sykt mye ut av det. Det var helt genialt, for første gang på ti år hadde vi noe konkret.”

En annen sier; *”Jeg har foretatt en full Kvello-observasjon. Det var veldig lærerikt. Som metode er det ikke observasjon jeg har gjort mest av i barneverntjenesten. Jeg har gjort det mye i samtalen, igjennom anerkjennelse, aktiv lytting. Jeg observerer jo hele tiden, jeg er opptatt av det.”*

Denne informanten har byttet jobb til en annen kommune siden hun foretok denne observasjonskartleggingen. Hun forteller at det er et noe annet fokus i kommunen hun nå har kommet til, men at de stadig nærmer seg en økt bevisstgjøring på bruk av observasjon. Om erfaring fra nåværende arbeidsplass, forteller hun;

”Her i XX har vi observert barn i barnehage, planlagt observasjon. Det har vært hele dager med store grupper. Vi noterer det som fenger når vi observerer. Etter observasjonen har vi fylt ut i skjema på barna som er nummererte. Så drøfter vi det tverrfaglig. Det har vært interessant. Det er veldig tydelig at vi er opptatt av helt forskjellige ting i de forskjellige faggruppene. Målet er tidligforebyggende tiltak i barnehagen og at ansatte i barnevernet får en mulighet til å øve seg. Vi får jo spørsmål også om å observere ett og ett barn for eksempel.”

Etter å ha forklart gangen i denne observasjonsformen, og dette tverrfaglige tiltaket i kommunen, forteller informanten at tiltaket har sitt utspring fra Kvello modellen. De har hatt lesesirkler på kontoret på Kvello sine to bøker før de har reist ut for å observere. Målet er nå å benytte denne metoden i alle barnehager, slik at alle små barn i kommunen skal bli sett og også fanget opp dersom det er behov for tiltak etter en hjelpeinstans sitt lovverk. Samtidig er det et mål at det drilles i observasjon som metode igjennom praksis og drøft. Informanten har erfaring fra ulike former for bevisst og planlagt bruk av observasjon som metode av barn og deres familier.

Neste informant har aldri informert familier om at hun observerer i samtaler, men forteller at hun allikevel har gjort det som en del av hjemmebesøk. Hun forteller at det aldri har vært planlagt, og således at hun heller ikke har tenkt igjennom hvordan hun kan benytte det hun ser og observerer på en god måte videre i saken. Hun forteller at hun ønsker å bli mer bevisst rundt nettopp hvordan hun kan benytte observasjon i sitt arbeid. Hun sier; *”Jeg har ikke gått inn til en familie og sagt at i dag skal jeg observere dere. Jeg har av og til sagt at jeg setter meg i et hjørne og ser litt for eksempel. Men jeg har tenkt nå at jeg skal bruke den Kvello modellen mer.”*

En annen sier; *”Jeg tror observasjon er nyttig. Vi får så mye mer informasjon. Men det er en unaturlig setting, det kan kanskje bli ubehagelig med så mye også? Jeg har ikke prøvd Kvello, men jeg skal det nå.”*. Også denne informanten har tanker om å benytte modellen til Kvello, men har ikke kommet i gang med det enda. Hun er ikke helt sikker på hva som kommer ut av observasjonen hun har brukt til nå, eller hva hun faktisk får ut av det; *”Til en viss grad bruker jeg det. Hva jeg får ut av det, kommer helt an på settingen og hva slags type familie det er. De skal være en ganske dårlig familie før jeg ser det uten en godt opplagt observasjon. Da tror jeg ikke vi får så mye ut av det. Legger vi det opp annerledes, og kun går inn for å observere tror jeg det ville vært veldig annerledes.”*

To av informantene forteller at de ikke har reflektert rundt bruken av observasjon som metode. Den ene av de tenker lenge på første spørsmål i intervjuet, før hun svarer; *”Hmmm, har vi noe kjennskap til den? Nei da. Men som metode... Vi bruker observasjon hele tiden, bare ved samtale og sånne ting, og når vi er på hjemmebesøk, ikke sant. Når vi fikk spørsmålet på mail ble vi litt sånn, bruker vi det bevisst som en metode?”*

Hun sier videre; *”Det blir nok sånn at vi bruker observasjon, men ikke som metode. At vi sier, i dag skal vi observere spisesituasjonen. (...) Jeg har observert i undersøkelsesfase. Men det er litt ustrukturert. Det har vært så tilfeldig. Jeg har ikke informert familien om hva jeg har gjort og hvorfor.”*

Den andre av de to sier; *”Jeg kjenner ikke til begrepet observasjon jeg.. Ikke som metode. Snakker med barnet, og det er ikke alltid lett. Kommer jo etter hvert på glid da”*.

Metode/ verktøy, hva er det?

Begrepet metode var uklart for flere. Noen av informantene fortalte at det gjorde de usikre. De visste ikke om de hadde nok kunnskap til å snakke om metode. Et par av informantene brukte noen tenkepauser og småsnakk med seg selv rundt begrepet metode eller verktøy i sitt arbeid. En av informantene forklarte metoden hun benytter på følgende måte; *”Vi har jo en innebygd greie i systemet, i Familia (dataprogrammet i barneverntjenesten i denne kommunen). At vi skal innkalle og gjøre sånn og sånn. Det er jo en standard, men det kan jo være noen unntak.”*.

En av informantene bruker ikke observasjon som metode, men har gått på kurs i barneintervju. Hun forteller dette; *”Vet ikke jeg altså, men etter et barneintervju for eksempel, jeg har jo stilt meg spørsmålet mange ganger, hva bruker jeg det egentlig til? Ikke noe! Så jeg tenker ikke det er noe bra verktøy jeg. Kanskje jeg ikke kan nok”*

En annen sier; *”Som metode... har jeg ikke kjennskap til observasjon, men personlig.. hmm, hva er det egentlig? Jeg bruker det ikke som metode, men jeg gjør det jo når jeg er ute. Vi er jo for eksempel to noen ganger, da kan en observere, mens den andre snakker. Men definerer det ikke som en metode, det er jo noe som gjøres.”*

En av informantene, som også ønsker å benytte observasjon mer fremover, forteller at hun forsøker å bruke det hun ser til noe nyttig i arbeidet med familien; *”I råd og veiledningssamtaler bruker jeg mye av det jeg har observert. Jeg kan for eksempel si at ”i sted så jeg det, hva tenker du om den situasjonen?” og så blir det utgangspunktet. Det fungerer så bra.”*.

Legges det til rette?

Et tema i flere av intervjuene ble hvordan ledelsen og arbeidsplassen legger til rette for observasjon som metode, og også metode generelt. Flere forteller at valg av metode og

arbeidsform er avhengig av hva som er normen på kontoret de arbeider. Tre av kandidatene forteller om kursing de har blitt sendt på, men at de ikke benytter metodene i praksis.

I forhold til observasjon sier en; *”Vi har verktøy på det. Vi har gått et kurs og fått en del verktøy. I forhold til barneintervju, ungdomsintervju og observasjon. Det er litt forskjellig. Jeg bruker det ikke, jeg gjør ingen avtaler om å observere... jeg har jo brukt det, men det er ikke noe kontinuitet i det. Annet enn at jeg observerer på hjemmebesøk, men sier det ikke eksplisitt, at nå skal jeg observere. Er nok ingen som gjør det her. Det forventes ikke.”*

En av informantene har opplevd hvordan oppfølging fra ledelsen har innvirkning på oppfølging av metodebruk hos saksbehandlerne;

”Jeg har brukt Kvello både i tiltakssaker og i undersøkelsessaker. I tiltak har jeg brukt det som evaluering, for eksempel i saker hvor vi er litt forvirra. Det er vanskelig å vite hvordan familien fungerer etter noen samtaler på kontoret. Jeg ble kjent med Kvello metoden da jeg jobbet i XX kommune. Vi hadde rutine på å ha Kvello utredning minimum fire ganger per år. Alle måtte lese boka og vi hadde det fast oppe hver onsdag. Og i tillegg hadde vi mye oppfølging fra Kvello selv. Vi ble så gira på det.”

Hun forteller videre at alle saksbehandlerne brukte metoden der. Ledelsen satset stort på observasjon, og de ansatte ble fulgt opp med måltall rundt det. Også denne informanten har byttet arbeidskommune, og forteller videre; *”Her i XX er det annerledes. Det kommer mer av det nå, og de spør meg litt, men det har ikke vært lagt til rette for det her. Alle har vært på kurs. Ledelsen sier det er bra og at vi må bruke det, men ingen følger opp. Det koker bort i alt annet. Nå er det over tre år siden de begynte med kursing her, ingenting skjer.”*

En av informantene er fortsatt i startgropen på tanken om observasjon som metode. Hun sier hun er usikker på hvordan det skal følges opp etter kurs, men forteller; *”Vi skal få Kvello på besøk snart, det skal bli bra. Jeg tror at når vi først er inne, så kan vi like gjerne gjøre det grundig. Vi må ta det litt som det kommer. Vi kan uansett ikke alltid gjøre som boka sier, vi må jo prøve. Og vi må se an familien.”*

En annen forteller; *”Jeg har blitt lært opp i dette, men ikke brukt det. Når skulle jeg fått prioritert det?”*

En av informantene har hørt mye om observasjonskartleggingen til Kvello. Kommunen har ikke startet med arbeidet enda, men forteller at fokuset på arbeidsplassen er viktig. Hun har erfart følgende; *”Jeg tror vi kan komme langt med å systematisere det. Vi i XX har vært påpasselige med å snakke med barn den siste tiden. Det har vi fokus på nå, det har det ikke alltid vært. Ganske forkastelig egentlig, vi har hatt saker hvor ingen har snakket med barnet. Men det har vært avhengig av saksbehandlers ønske.”*

Kvalitetssikring i å se barnet

Det å se barna en arbeider med, var et tema som kom opp i alle de seks intervjuene. Det var litt ulikt når saksbehandler tok det opp, men alle fortalte at de syntes det var viktig å se barna.

”Kritikken i barnevernet går jo på at vi ikke ser barna, vi vet jo at barna snakker mye mer når de er i naturlige settinger. Så i alle Kvello kartleggingene jeg har hatt, så føler jeg at det er barn jeg virkelig har kjent.”

En informant uten direkte erfaring på Kvello-kartleggingen har gjort seg mange tanker om fordelene av det; *”Observasjon gir så godt innblikk i hvordan familien er. Vi får jo se fungering, hvem gjør hva, hvordan gjør de det, hva slags kosthold har de og så videre.”*. Hun sier videre; *”Man får så mye informasjon ved å observere fremfor bare å prate.”*

En annen saksbehandler forteller om sitt arbeid med å se barna; *”Jeg fokuserer mye på foreldrene jeg, mest faktisk.. De fleste sakene vet vi jo ikke noe om, når jeg ikke vet, så snakker jeg med foreldrene. Jeg snakker alltid med barna i undersøkelse, men det har også hendt at jeg ikke har snakket med dem. Men det er jo unntak da.... Vet ikke jeg, er jo noe med at en fremmed kommer for å snakke. Jeg vil ikke tvinge meg på en unge alene.”*

Hun forteller videre; *”Noen ganger er det viktig å se etter ting. Det jo sånn at man observerer når man prater, jeg er nemlig litt for glad i å prate, *ler*. Jeg mener derfor at jeg kan prate og observere samtidig. Men allikevel, jeg får nok ikke sett nok da... Det er jo vanskelig.”*

En med erfaring med hyppige hjemmebesøk forteller; *”En av tingene jeg synes er viktig er å se hvor mye vi får ut av å være hjemme hos dem. Familien klarer ikke være kunstig perfekte i så lang tid. De blir trygge på oss og slapper etter hvert av. De første to dagene er stort sett for perfekte, og så kommer sannheten frem. Foreldrene klarer ikke holde maska og ungene er trygge nok til å si hva de mener.”*

Hun mener; *”Det er kvalitetssikring av barneverntjenesten å gjøre observasjon, du ser hele familien.”.*

Tanker, ønsker og tro

I intervjuene kom det frem tanker og ønsker om arbeidet i den kommunale barneverntjenesten fremover. Få, eller ingen, snakket om hvordan ledelsen på kontoret praktisk skulle gjennomføre dette. Fokuset var på et bedre arbeid for familiene; *”Det jeg gjør er absolutt ikke bra, absolutt ikke. Familien burde helt klart vært bedre informert. Vi burde jo strukturere det mye bedre, jeg ser jo det.. Det går jo på tid og erfaring. Vi burde sette oss inn i hvordan Kvello arbeider. Vi burde være to. Så må vi lære metoden, alle bør gå på kurs. Det er jo så mye bedre å være to.”*

En annen forteller;

”Jeg har blitt opptatt av Kvello fordi jeg ikke kjenner andre så gode metoder. Kan jo hende det finnes andre også. Men om vi skal tenke tidligforebyggende, så kunne vi startet med å ha Kvello i alle saker innenfor en kategori. Og da synes jeg vi skal satse på de små. Det er jo der vi får mest ut av det.”

En av informantene uten erfaring fra observasjon har hørt en del om hans metode, og har følgende å si; *”Kvello snakker mye om observasjon. Jeg tror jeg gleder meg til at han skal komme, sånn at det kan gjøre det enda bedre i min jobb. At jeg kan se barna bedre, særlig de mindre, det trenger jeg å bli bedre på. Og det har jeg hørt at Kvello kan si til meg. Kvello går veldig i dybden, fra museperspektivet til fugleperspektivet. For min egen del hadde det vært*

allright, er jo ikke alle som er så lette å snakke med. Han gir jo en grundig kartlegging, tror jeg. Jeg tror vi vil få noen aha opplevelser jeg altså.”

En annen er tydelig i ønsket om at det skal tilrettelegges fra kontoret. Hun forteller flere ganger i intervjuet at hun opplever lite struktur i hverdagen og mange tilfeldigheter i sakene. Hun sier; *”En renere metodebruk, som Kvello, kunne hjulpet med å effektivisere det mye. Men det er vanskelig å sette seg ordentlig inn i det, når det ikke legges til rette for det. Men tenk å ha et fysisk verktøy å bruke, med avkrysning og greier, det tror jeg er veldig nyttig. Det hadde hjulpet meg.”*

En av informantene har ikke arbeidet mye med Kvello metoden, men ønsker å bruke den mer i sitt arbeid. Hun har nå begynt prosessen og forteller; *”Jeg har akkurat planlagt åtte saker nå. I tre av disse har jeg planlagt hjemmebesøk til ulike tider av døgnet. Jeg tenker jeg vil informere de om at det er observasjon. Det vil være samarbeid og frivillighet for at jeg gjør det. Jeg tror det gir best mulig klima for at jeg kommer. Men jeg skal bruke momenter fra Kvello-modellen. Det blir veldig spennende.”*

En av informantene er ikke opptatt av kun én metode. Hun sier; *”Jeg tenker at det aldri blir bra nok jeg, vi bør ha flere metoder å spille på, et bra knippe av metoder. Men ikke for mange, siden vi skal beherske disse metodene også.... Vi skal få Kvello her da, og det er noe som jeg gleder meg fryktelig til. Jeg har en kollega som har hørt han, og det skal være bra.”.*

4.3 Hvordan påvirkes familiene som observeres?

Informantene var alle relativt enige i at omfattende kartleggingsobservasjon i hjemmet kan være en belastende bit av en barnevernssak. At to saksbehandlere skal være i andres hjem over lengre tid, var en faktor som flere tok opp. Flere av kandidatene hadde reflektert over hvordan det ville oppleves for sin egen familie å ha kontrollører med makt i huset. Ord som gjentok seg i flere av intervjuene var stress og trygghet.

Stress, nervøsitet og krenkelse

En av informantene har selv opplevd å bli observert i hjemmet og forteller; *”Barna blir nok ikke så påvirket av at vi kommer, men for foreldrene er det nok ikke så veldig behagelig. Jeg har blitt observert selv i andre sammenhenger, og det er ikke veldig behagelig. Familien gjør seg nok til. Det skal godt gjøres og ikke gjøre det. Det er jo skikkelig ubehagelig. Men blir man observert over tid, for eksempel om jeg er hos de i fire timer, så glemmer de nok litt, og ting blir mykere.”*

En annen forteller; *”Min umiddelbare tanker.. At noen skulle se meg hele tiden og vurdere det. Jeg liker ikke overvåkingskameraer.”* Hun forteller videre; *”De føler seg nok iaktatt, det kan umulig være lett.”*

At det er ubehagelig for familien er det flere som uttaler. Denne informanten forteller; *”Jeg har tenkt litt på dette, hvis det var meg selv, hvis jeg skulle vurderes av en som skal observere, eller TO, jeg hadde følt det krenkende jeg.”* Etter en liten tenkepause, gisper hun, før hun sier; *”Oi, samtidig så gjør jeg det jo mot folk i dag, uten å ha det uttalt. Det er jo ikke greit det heller. Det hadde kanskje vært stressende og kunstig for foreldrene? Kanskje mest for foreldrene.”*

At det er mest ubehagelig for familien i starten av observasjonen er det flere som sier; *”Det er klart det er stress og nervøsitet. Men samtidig, etter en stund, så går det vel greit? Jeg tenker vel... jeg har ikke sagt at de ikke får snakke til meg, jeg har latt de prate med meg. Det er nok stress med en gang, men når vi snakker sammen i observasjonen, opplever jeg at stresset roer seg.”*

Og; *”De stresser nok mye, men som Kvello sier, så slapper de nok av etter hvert og glemmer deg litt. Dette har jeg også erfart. Det kommer jo også an på hvordan du er som observatør.”*

Flere reflekterte rundt hva som er alternativet til observasjon, og at det å definere det som en metode, som også presenteres for familien, kan være et bedre alternativ enn noe annet;

”Fordelen er at det blir så tydelig metode med observasjon. Vi veileder ikke samtidig, og da blir det tydelig for familien og rollen er tydelig.”

En informant sa; *”Jeg tror jo mange klienter er redde”,* men fortsatte med å si; *”Det er veldig effektivt å utføre observasjon tidlig, på små barn. Tidligforebyggende tiltak, veiledning og så videre. Opplysningene kommer frem fordi vi gjør en grundig observasjon. Og da kan vi jo henviser til rette instans etter observasjonen, eller sette inn rette tiltak selv.”* Denne informanten foreller at hun tror resultatet av kartleggingen kan være såpass god for barnet, at hun mener det veier opp for ubehaget familien eventuelt måtte føle under selve prosessen.

En annen sier; *”Jeg har ikke hatt observasjonsrekker, kun en og en gang. De er jo nervøse, og lurert på om jeg ser noe som ikke er bra. Men når vi snakker om det, virker det som det er greit, ikke så stressende for dem. De venner seg til det, selv om det bare er en gang”*

Saksbehandlers fremtoning

Informantene var enige i at det kunne oppleves ubehagelig for familien. Flere fortalte om erfaringer fra sin egen rolle som saksbehandler, og hvordan den påvirker familien i prosessene. En med erfaring fra observasjon sier; *”Saksbehandler må ikke kle seg og te seg på en ”outstanding” måte, kle seg behagelig, gjøre minst mulig oppstyr ut av det.”*

En annen med erfaring sier; *”Hvordan du presenterer det for familien og hvordan du er som person og menneske selv, er nok avgjørende for hvordan det oppleves. Det er viktig å legge vekt på det positive også, at vi faktisk ser etter det også.”*

Hun som nå skal i gang med tre familier med planlagt observasjon sier; *”Jeg vil starte med kontorsamtaler. Jeg vil informere de og be om samtykke til observasjon. Er de i mot, skal de få slippe i saker som er mildere, da skal det jo være basert på frivillighet.”*

Flere av informantene forteller at det å være åpen om situasjonen, hvorfor de er inne i familien og hva de ulike konsekvensene, eller resultatene, kan være, er viktig; *”Det er viktig å ikke undergrave makten vår, men jeg vil være tydelig med familien. Jeg opplever ofte at*

familien er vettskremte når de kommer første gang, og det skjønner jeg jo. De er jo mistenkte. Så ser vi jo at de fleste roer seg, og da handler jo det om opplysninger hvorfor vi gjør som vi gjør.”

Hvordan saksbehandler opptrer, påvirker familien; *”Føler jeg usikkerhet i en situasjon, påvirkes også foreldrene. Jeg tror min fremtoning har mye å si. Er jeg tydelig, trygg og vennlig, tror jeg det er mye lettere for familien.”*

Trygghet

Opplevd trygghet hos familien i saksbehandlingsperioden, er en faktor alle informantene forteller om; *”Jeg snakker alltid med barna først, for eksempel å tegne livslinje, sånn at de blir trygge. De kjenner meg og jeg kjenner de. Da er det greit når jeg kommer hjem.”*

En av informantene har flere ganger opplevd at hun får mer informasjon av å arbeide alene i saker; *”Jeg opplever, når jeg snakker med særlig mødre som har en del å fortelle, så er det best å være alene. Tillitten er der, de vil fortelle og jeg får vite mer. Samtidig, så blir det jo min subjektive oppfatning det blir da”. Hun forteller også; ”De påvirkes mer av det de hører i media, enn hva vi gjør. Vi informerer og snakker om det, og de kommer så langt i sin prosess etter hvert at de kan være ærlige. Jeg tror ikke det er noe problem jeg.”.*

To har opplevd at familien roer seg ned og blir trygge ganske raskt i en observasjon, denne informanten har opplevd at det kan skje ved første besøk; *”Foreldrene er nervøse i starten, de vet jeg ser etter det som kanskje ikke er bra. De venner seg til det raskt, jeg snakker med de om det, og så glemmer de å være nervøse.”.*

En annen forteller hvordan barna raskere er trygge, og dermed ærlige, med saksbehandler til stede; *”Jeg bare er der, de blir trygge på meg. Mens foreldrene prøver hardt, så reagerer barna på at alt er så perfekt og kan si ”hvorfor skal vi spise middag sammen, det gjør vi jo aldri mamma”. Mors manglende kontroll og oversikt kommer raskt frem.”.*

Denne informanten har lang erfaring med observasjon. Hun forteller i intervjuet om skeptiske foreldre, men sier; *”Det er forskjellig, vi bruker den tiden det tar på å informere om tiltaket,*

og snakke om formålet. Jeg har aldri opplevd å ikke få gjennomført det fordi familien ikke har villet.”.

Selv om de fleste opplever at familier er skeptiske, nervøse og gjør seg til, har en informant også andre erfaringer med observasjon i hjemmet; *”Det er veldig varierende for familiene. Mange blir faktisk glade fordi det endelig er en saksbehandler som ser de. Kanskje de har fortalt noe, og ingen har forstått. Noen synes nok også det er vennelig, men jeg har aldri opplevd at noen synes det er forferdelig. Mange barn har blitt veldig glade, de er trygge hjemme og samtidig kommer vi for å hjelpe. Det preger klart familien, men det er individuelt.”.*

En informant sier; *”Det bør være en naturlig setting for barna.”.* Hun sier at det helst bør foregå i hjemmet, og at kontorer kan bli kunstig for barnet. Hun er opptatt av at; *”Små barn er seg selv, i mye større grad enn når vi blir eldre.”,* og sier videre at det å observere små barn i hjemmet er en av de mest skånsomme saksbehandlingsmetodene for barnet.

Fokus på resultat

Informantene er enige om at observasjon er en belastning for familien, særlig fordi metoden det her er snakk om er av så omfattende karakter. En av de uten observasjonserfaring sier; *”Jeg tror en omfattende observasjon er veldig slitsomt for familien, det blir vanskelig. Det påvirker de. Men dersom barneverntjenesten får noe ut av det, så tenker jeg det er nødvendig.”* En annen sier; *”Det er en grunn til at man gjør det, det er jo ikke for å skade familien. Jeg tror det er bra for barna på sikt jeg. Da kan vi finne rette tiltak, og de kan få det bra. Da er det jo verdt det.”*

En informant har erfart hvordan konklusjonen kan bidra til forståelse hos familien; *”Faktisk, så er gjennomgangen til slutt veldig bra for familien. Når vi trekker frem eksempler fra observasjonsperioden, skjønner de ofte hva vi mener, og de klarer kanskje å se at de trenger hjelp, for eksempel til konflikthåndtering.”*

En informant forteller i intervjuet om mange tøffe barnevernssaker opp igjennom årene hun har arbeidet. Hun sier; *”Det er så mye lettere å samarbeide med familien, når vi har konkret bekymring etter god kartlegging, de innser problemet mer.”*

Om å sette ord på barneverntjenestens ønske om å kunne yte rett hjelp sier en; *”Så lenge de skjønner at vi vil hjelpe de til å bli en god forelder. Vi kan jo ta barna, men vi gjør jo ikke bare det. Vi hjelper jo de fleste”.*

Familiens reaksjon – gjør sitt beste

Flere av informantene forteller at de ville anstrenget seg veldig for å vise frem det beste av seg selv, om noen skulle kommet hjem til seg for observasjon. At familiene er tilgjorte og anstrenge i starten, er informantene enige om.

En ser på saksbehandlers erfaring som et viktig moment for resultatet av observasjonen; *”Det kan bli problematisk for familien, men når man er drillet på det, kan man som saksbehandler etter hvert lære seg å se hva som er feil. Mange familier tar seg sammen for en times observasjon, det blir ikke realistisk.”*

En annen sier; *”Erfaringen er at familien tilstreber det beste. Men har du det i mente, at dette faktisk er det beste de klarer, kan en noen ganger undre seg hvor dårlig det egentlig kan være.”*

En annen sier at det ikke kun er i observasjon familien gjør seg til; *”Noen familier vil gjøre seg til, uansett. Vi vil vise frem det beste i oss, sant vi er i stand til å gjøre det, og ikke så dårlige at vi gir blaffen. Det gjør de jo når vi er på hjemmebesøk nå også det.”*

4.4 Om å være saksbehandler

Flere av informantene forteller om stadig nye kolleger, egne jobb-bytter og høy ”turn-over” i barneverntjenestene. Flere av informantene har fått mange nye kolleger bare siste halvår. Tre

av informantene forteller at dette er en av de direkte årsakene til manglende oppfølging fra ledelse rundt metodebruk på kontoret.

Å holde ut som saksbehandler:

Å arbeide i barneverntjenesten, med mange skjebner, er noe flere forteller er tøft. En informant forteller at det også er andre faktorer som gjør henne søvnløs om nettene; *”Skulle tro at det var de tragiske skjebnene vi er borti som gjør at jeg ikke får sove på kvelden, men det er det ikke. Det er alt det praktiske. Alt jeg skal gjøre, alt jeg ikke får gjort. Det er vanskelig å sove med dette ressursproblemet hengende over, vi får se hvor lenge jeg holder.”*

En annen forteller; *”Jeg sover godt om natta nå. Men jeg gjorde det ikke. Når jeg var ny i barneverntjenesten, sov jeg ikke.”*

Det er ikke kun om nettene informantene blir berørt av sitt arbeid; *”Enkelte dager er det mye som kverner rundt, men jeg tror jeg klarer å si at det ikke er mine saker, men kontorets, og sånn er det. Jeg innbiller meg at jeg klarer det, stort sett. Men det kan hende jeg kommer dit at jeg ikke klarer det, da tror jeg at jeg finner meg noe annet å gjøre. Livet mitt består ikke kun i å være her. Det er jo menneskelig å bli berørt.”*

En informant forteller om tilbakemelding fra sin leder; *”Jeg har fått tilbakemelding på at SÅ involvert kan jeg ikke bli, sånn kan man ikke jobbe.. At jeg vil møte veggen. Samtidig, noen mennesker gjør noe med deg. Og fører hjelpen til noe positivt, at det fungerer, så er det godt for meg også, det gjør noe med meg.”*

På spørsmål fra meg, om hun har latt følelsene styre en sak, svarer informant; *”Ja, jeg har nok drøyd saker for lenge. Jeg blir så revet med følelsesmessig. Føler ekstra godhet for noen. Kjenner følelsene tar overhånd, jeg blir så opptatt av å hjelpe de så mye at de.. eller jeg gjør jo ikke så mye at de ikke klarer det selv, men det er jo lett å hjelpe de litt for mye, man vil så gjerne. Og det er nok ikke alltid riktig. Jeg ser jo ikke deres funksjoner når jeg hjelper så mye*

da... Jeg synes det er vanskelig, å vite hva som er rett. Jeg skal være bevisst, men har så mange følelser og de styrer meg litt.”.

En av informantene forteller om en tung periode i sitt arbeid nå, hun sier; *”Nei, jeg får ikke gjort det jeg skal.. Langt fra... Det er vel litt for mange saker per saksbehandler, det er så sårbart. Jeg må prioritere altfor strengt.”.* Hun sier videre; *”Jeg forsøker så godt jeg kan, men det er mye, veldig mye, jeg kunne gjort bedre.”.*

En annen forteller at hun tar mange av barna med seg hjem i tankene sine. Hun sier; *”Dette er meningsfullt, men jeg er ikke sånn at jeg griner på hjemmebesøk og sånt, men noen gjør noe med meg. Det er jo meningsfullt.”.*

”Jeg kjenner at mange ting kunne vært annerledes jeg... Annerledes enn rutinene vi har. Tenk om jeg kunne brukt mer tid, hyppigere kontakt med familien, barna og foreldrene, i undersøkelsene, men arbeidspresset og hva jeg rekker avgjør. Det går på bekostning av meg selv til slutt.”.

Flere av saksbehandlerne sier de kjenner på tidsklemma, og at saksmengden er mer enn hva de kan nå over for å gjøre en god jobb. En sier; *”Inntrykkene er så overveldende at det er vanskelig å få med meg. Fokuset kan jo være at jeg bare må få gjennomført dette, fordi jeg må haste videre.”.*

En annen informant sier hun er positiv til observasjon, men at det ikke fungerer for henne slik det er nå; *”Tidsmessig er observasjonsmetoden vanskelig.. Jeg har jo over 25 saker som det skjer ting i. Det handler om arbeidsplassens tilrettelegging, mener jeg. Jeg får så mye ut av det som metode, så det er verdifullt. Jeg vil gjerne jobbe med det. Og hadde jeg gjort det, så hadde sakene roet seg ned, og nytten hadde kommet.”.*

En av informantene forteller at tidspresset gjør at hun føler seg på etterskudd hver eneste dag. Hun forteller; *”Man gjør det beste man kan. Men nesten alltid kommer det spørsmål etterpå, ”Hvorfor gjorde jeg ikke det?” og så videre. Det er jo slitsomt.”.*

Hun forteller videre om sitt ønske for å gjøre en god jobb; ”Det er for mye å tenke på for hver enkelt saksbehandler. Jeg skulle gjerne bare hatt akkurat en sak jeg... Reist dit mye, pratet mer. Intensivt. Kanskje flere kunne fått bedre hjelp, om jeg klarte å jobbe mer intensivt og målrettet... kanskje.”.

Om arbeidspress forteller tre av informantene det slik; ”Det er så stort arbeidspress. Vi vil aldri kunne gjøre en 100% jobb, aldri. Det er ingen god følelse. Jeg kan ta kritikken i media personlig. Jeg tenker om jeg har alt mitt på det tørre, jeg kan fort bli litt engstelig. Jeg vet kritikken ikke går på mine saker, men allikevel. Vi har så stort ansvar. Men samtidig; det er en del av pakka, det vil nok alltid være sånn.”, ”Det er mye utskiftninger her, de må nok gjøre noe snart” og ”Jeg orker dette foreløpig, men vi får se.. Det er alltid ressurs spørsmål. Skulle gjerne vært to i alle saker jeg, det hadde hjulpet mye.”.

Personavhengig

En av informantene er særlig opptatt av hvor personavhengig en sak er i barneverntjenesten. Dette er et tema igjennom store deler av intervjuet, og hun sier det bekymrer henne. Hun har ikke Kvello-malen tilgjengelig, men det finnes andre verktøy, som tiltaksplan for eksempel. Hun sier; ”Det er litt tilfeldighetene som rår. Man går jo etter en tiltaksplan som skal følges da, men tiltaksplanen burde nok vært mer integrert. Jeg vet ikke om den blir så mye brukt. Det er jo verktøyet og det brukes ikke. Kanskje den må gjøres bedre.”.

En av de andre informantene forteller også om hvordan hver saksbehandler tilpasser maler etter eget ønske; ”Sakene blir personavhengig. Vi har de samme malene, de er enkle, og vi må skrive mer. Men det er avhengig av hva saksbehandler tenker og vil finne ut av. Min erfaring er å pøse på med mest mulig, bedre med for mye informasjon enn for lite.”. Hun sier videre at hun er skeptisk til kvaliteten på arbeidet som gjøres, når hun opplever såpass lite kontroll på eget arbeid, fra ledelsen.

Om å være en observatør

En som ikke har erfaring fra Kvello metoden, men som allikevel har observert forteller;

”Observasjon er det viktigste verktøyet jeg har. Det er så konkret. Sammenlikne fra gang til gang og så videre. Jeg synes det er helt greit å observere.”

To, uten opplæring i observasjon sier de tror det ville vært annerledes om de hadde metoden tilgjengelig; *”Hadde vi brukt Kvello, da hadde jeg følt meg mye mer bekvem. Jeg tror jeg ville hatt bedre verktøy å følge. Det kan være vanskelig... Du føler deg frem, det går på vane og det blir manuelt. Det blir veldig ofte det samme.”* og; *”Skal jeg være helt ærlig? Jeg tror ikke vi får utredet godt nok... Det tror jeg virkelig ikke altså. Ikke uten Kvello, og det har vi jo ikke. Vi har ikke noe konkret. De tunge sakene sliter mest.”*

En av informantene med lengst erfaring fra barneverntjenesten forteller om sin kompetanse; *”Jeg har nok gode nok verktøy, fordi jeg har såpass mye erfaring nå. Det handler nok om at mye ligger på mine egne skuldre, hvordan jeg strukturerer tiden min. For nyansatte tror jeg det er veldig utfordrende. Jeg kan systemet og kjenner barnevernloven, jeg har gjort det, mange ganger. Jeg har verktøy til å gjøre en god nok jobb. Men jeg har stadig behov for hyppig veiledning.”* Videre sier hun; *”Jeg lærer så mye av observasjon. Men jeg har også mye ydmykhet. Jeg får lov å komme inn i andres hjem, og jeg kommer fra barnevernet. Jeg er forsiktig med min fremtoning hjemme hos andre. Jeg forsøker å gjøre meg så menneskelig som mulig i andres hjem. Men å også være tydelig.”*

Informanten med mest erfaring rundt observasjon som metode sier; *”Det er så faglig og trygt å ha gjort en god jobb, da kan jeg godt stå i nemnda å ha gjort en god jobb.”* Hun tenker litt, før hun fortsetter; *”Det er så mye som er bra, med den observasjonspakka. Den gir så mye, for oss og for barna.”*

En annen sier; *”De gangene jeg har brukt det bevisst har det vært bra for meg. Det er mye enklere. Når det er avtalt, så er det det jeg har fokus på. Det sier mer. Jeg blir mer bevisst og på hva jeg skal se etter, hvordan det fungerer eller ikke.”*

En saksbehandler forteller om møtet med barna i observasjonen; *”Noen ganger har barn vært frekke mot meg, men det har kun vært større barn, som kanskje skjønner lunta litt.. Det går*

fort over også.”. Hun sier også; ”Jeg liker best å observere når barnet ikke kjenner meg igjen.”.

En informant uten observasjonserfaring sier; ”Altså, det jeg har tenkt, og som vi har drøftet her også, er at det kanskje hadde vært allright å hatt en metode for observasjon. Når vi er på hjemmebesøk, så er det jo så mye.... Kanskje det kunne vært enklere å ha noe konkret, ett mer verktøy... Vi fikk det jo, igjennom det andre kurset, men... hmm, det brukes ikke, det er jo sånn at noen er mer komfortable med det enn andre.” Hun sier videre; ”Det er kanskje ”kleint” å komme hjem til en familie.. hei, her er jeg liksom?”.

En informant forteller at hun ikke bruker metoden så ofte som hun ønsker, og sier; ”Jeg må bruke de verktøyene jeg har, lager jeg skjemaer på hvordan det ligger an i hver sak, så går det bedre. Jeg er mye tryggere og har mer oversikt og kontroll i de sakene jeg har jobbet metode som observasjon i.”.

4.5 Hjelper versus kontrollør

Å være ansatt som saksbehandler i den kommunale barneverntjenesten innebærer at en både skal kontrollere barn sine omsorgsbaser og at en skal hjelpe. Jeg stilte spørsmål til mine informanter rundt hvordan de opplevde dette i sin arbeidshverdag. Fem av kandidatene beskrev dette som en vanskelig kombinasjon mens den siste informanten opplevde å ha kontroll på dette.

Å glemme, - eller velge bort, kontrollen

Av de fem informantene som satte spørsmålstegn ved rollekombinasjonen, var det gjennomgående at de opplevde kontrolldelen som det største ubehaget. En informant sier; ”Hvordan skal jeg kunne være saksbehandler og tiltak? Jeg kjenner på det jeg altså, den doble rollen. Jeg ser på meg selv som kontrollør i undersøkelsesfasen, og kanskje mer som hjelper i tiltak, men det må jo kontrolleres der også. Det er jo følelser i oss også, så kanskje

det "krasjer" litt inni oss.... Jeg vil så gjerne hjelpe, og glemmer kanskje noen ganger kontrollen. Men jeg må jo fokusere på hva som er best for barnet."

En av informantene har stått lenge i rollen som kun hjelper, og er ikke vant med denne kombinasjonen; *"Jeg er vant til å være bare hjelper, så det er noe jeg må bli vant til. Det er jo ubehagelig innimellom. Jeg har nok ikke landet helt dette selv enda, det er fortsatt ubehagelig."*

En informant forteller at hun tar seg selv i det av og til, at hun har valgt bort kontrollen, og hjulpet litt for mye; *"Fordi vi er mennesker, så velger vi ubevisst bort kontrollen, kanskje steder vi burde hatt det. Vi ønsker at denne familien og disse foreldrene skal få det bedre. Det er så vanskelig å ikke synes synd på."* Hun sier at dette er en utfordring hun har større vansker med jo mer kjent hun blir med familien. Hun forteller; *"Det er en lett forskjell i starten, når jeg ikke kjenner de. Undersøkellesperioden er tydelig og kort. Men når jeg skal begynne å hjelpe i tiltak, da sliter jeg. Jeg blir kjent med de, jeg får opplysninger som gjør meg så innmari opptatt av å hjelpe foreldrene. Da kan det hende jeg ikke ser det jeg burde sett etter."*

En annen sier; *"Jeg liker ikke kontrolldelen. Det er en del av jobben. Jeg kjenner masse på det i alle situasjoner. Jeg kjenner jeg får store problemer med hvilken rolle jeg skal ha. Som tilsynsfører er rollen kontrollør definert, men jeg skal jo gjøre begge deler. Det er veldig vanskelig."* Hun sier videre at det også kan oppleves annerledes; *"Det funker faktisk bra, å ha begge rollene, når jeg har gjort observasjonsmetoden til Kvello. Det er kjipt å formidle alle andres bekymring, men det trenger jeg ikke når jeg selv har utført kartleggingen så grundig."*

Og enda en sier; *"Det er et dilemma, det er et kjempedilemma. Du er satt inn fordi vi er bekymra, og skal kontrollere. Samtidig som vi skal være hyggelige skal vi si "oppfører du deg bra mot barnet ditt du eller?". Det er så vanskelig, jeg opplevde det senest i går."*

Den informanten som opplever å ha kontroll på de ulike rollene hun innehar sier;

”Jeg opplever ikke det som noe problem egentlig. Jeg gjør ikke det. Jeg informerer ved første samtale om det, at vi stort sett arbeider næromsorg tiltak, men at vi også har en kontrollerende rolle, jeg informerer om det og er tydelig. Jeg prøver å si det med en gang, hva vi har myndighet til.”.

”Handler jo mye om hvordan du formidler ting til familien, og hvordan kontakt vi har i bunn og grunn.”, denne informanten forteller at hun opplever det vanskelig, men sier senere i intervjuet at det er lettere i enkelte saker enn andre. Hun sier videre at det ikke nødvendigvis er like komplisert for familien som for henne selv; ”Jeg opplever at det er meg det er et problem for jeg... Foreldrene tar det ofte greit. Vi er jo barnevernet, men det går tilsynelatende greit. De har ofte ikke noen andre enn oss.”.

Kan rollene skilles?

Flere av informantene skisserte ulike løsninger for å dele opp rollene, slik at de ikke trengte å stå med begge ben i samme sak. En sier; *”Jeg tenker det er mer hensiktsmessig at vi skiller mellom disse rollene, hatt en egen på jobb som for eksempel skulle veilede.”.* Mens en annen sier; *”Dette skillet kan være veldig, veldig vanskelig. I saker vi er to, kan én være den ”slemme” og én den ”snille”, da er det bedre. Jeg kjenner veldig på at rollene der er vanskelig. Kontrollør i de 4-12-sakene, hvor vi skal sette inn hjelpetiltak for å se om det hjelper, er det særlig vanskelig. Det fungerer svært dårlig når vi setter inn oss selv. Så vi innhenter noen eksterne på sånt noen ganger. Det er bedre.”*

En tredje sier; *”Jeg tenker at det hadde vært mye ”reinere” på en måte, om jeg kunne vært tiltak i kollegers saker og ”kun” saksbehandler i mine. Jeg er tiltak, jeg er også barnevernet.. Det er ikke lett. Man får en annen relasjon som tiltaket, der skal man jo ikke være streng og si ”du skal ikke.. osv.”.* En annen sier; *”Jeg er litt usikker jeg, har ikke tenkt så mye på det. Men jeg ser jo at sakene jeg ikke er saksbehandler i, men kun har observert og vært med i utredning, så er det noe helt annet jeg får ut av det. Det er mer avslappet.”.*

Flere av informantene er under en eller annen form for videreutdanning. En informant sier at hennes videreutdanning har gitt større utfordringer i forhold til den doble rollen i familien,

enn hun kjente på tidligere; ”Så jeg opplevde ikke det som vanskelig før. Men, nå som jeg tar utdanning i XX synes jeg det har blitt vanskelig. Å være tiltaket selv inn i familien, det er vanskelig. Å være saksbehandler da, det kan være vanskelig. Inn på kontoret og saksbehandleren meg, streng, og så skal tilbake å hjelpe, det er verst.”.

En informant har forsøkt å ta det opp på arbeidsplassen. Hun forteller at hun ønsker et mer tydelig skille mellom rollene, og mener å ha en enkel løsning på det; ”Å hjelpe og kontrollør, det er vanskelig... Jeg har tatt det opp. Jeg vil ikke være tiltak i mine saker jeg, jeg liker det ikke. Jeg har tatt det opp på kontoret. De ser det ikke her. Kanskje det er jeg som problematiserer det. Men tiltakene med eksterne samarbeidspartnere får jo en helt annen relasjon med familien.”.

En annen er inne på samme tanken rundt effekten av å kun inneha en rolle av gangen; ”Familien opplever at jeg tar barna. Selv om det er barneverntjenesten. Hvordan skal jeg jobbe tiltak, for eksempel veiledning, familieterapi eller liknende da? Det er lettere å være behandlende som terapeut, når du kan legge bort den myndige rollen. Dette er noe jeg driver og baler med...”.

4.6 Hva ønsker en saksbehandler?

Flere av informantene hadde tanker og ønsker om hvordan hverdagen som saksbehandler kunne blitt enklere. ”Skulle ønske folk visste hvor omfattende hver sak er... At de visste om all skrivingen og alt vi må gjøre. Skrekkhistoriene barna tror på, og det foreldrene tror, det er jo ikke lett.”. Informanten forteller videre; ”Kritikken i media, den er faktisk ofte riktig. Men det som provoserer meg er at folk ikke vet sannheten. De vet ikke hvorfor det er sånn. Problemet tror jeg nok er over hele landet. Det er komplekse saker, som krever mer arbeid. Det er vanskelig for oss å gjøre en god jobb på grunn av manglende ressurser. Ikke får vi bruke eksterne, og ikke har vi tid selv. Kanskje vi burde se på hele organiseringen av hele barnevernet. Kommunene og Bufetat; hvordan er det lagt opp?”.

En av informantene med kortest arbeidserfaring i yrket sier; *”Jeg ser mye klart nå, synet har endret seg etter jeg begynte å jobbe her. Media glemmer at mennesker står bak det. Det kommer ikke frem dette med ressurser og dette med dårlig tid. Det kommer ikke færre saker. Jeg skulle ønske det kunne bli bedre for barna her i landet snart jeg, men det ser ikke sånn ut.”*.

En informant sier; *”Jeg blir så sint over media. Skikkelig sint, vi blir sinte alle sammen her. Men av og til, så stemmer det. Noe kan vi se at vi kunne blitt bedre på. Vi kan det, helt klart. Nå skal vi satse på kompetanseheving, vi skal skaffe oss forskjellige faglige ståsteder og kompetanser, så vi kan diskutere bedre. Det er bra.”*.

En annen sier først; *”Hva alle tror om oss, og kritikken som kommer, gjør meg opprørt. Det kommer så mange utspill, men det er ingen som argumenterer mot. Vi gjør av og til fatale feil, som bør belyses. Men nå i det siste er det så mange ensidige opplysninger. Systemsvikten. Det er for dårlig at ikke Bufetat eller det kommunale barnevernet hadde hatt en som kunne forklare litt hvordan vi jobber. Jeg er jo stolt av jobben min, og jeg synes det er trist at folk synes vi gjør et slett arbeid. Tillitten i befolkningen svekkes jo. Det er så hyppig. Noen må snu det.”*. Hun mener hun kan ha en løsning for å gi Norges befolkning et mer helhetlig syn på barneverntjenestens arbeid; *”En mediekonsulent, for barneverntjenestene i Norges land, det skulle vi hatt. Jeg har drøftet det med kommunalsjefen her. En som kan si noe om vår jobb, sånn generelt. Hvorfor skal ikke vi ha det, når alle andre bedrifter har det?”*. Hun forteller videre; *”Vi diskuterer media mye her... Det vekker en del følelser, jeg blir sint, lei meg, frustrert... Over det ensidige bildet av barneverntjenesten. Jeg likte boken om han Christoffer... Han kritiserte ikke barnevernet, men satte lys på at andre må melde til oss, og at vi ikke kan gjøre noe alene. Det likte jeg.”*.

En annen informant opplever noe bedring, men forteller også at vi har et stykke igjen å gå; *”Jeg opplever at vi har vært lukket, men vi er mer og mer åpne. Men kunne ikke noen ha representert oss offentlig når det stormer som verst i media? Sånn at vi kan gjøre jobben vår isteden? Vi har jo tapt før vi har møtt mange. Barrieren er der, skulle ønske den forsvant. At ikke alt var så skummelt med oss.”*.

Metode - har vi tid til det?

”Jeg ønsker å bli bedre på å kunne beskrive barnet jeg skal hjelpe.” sier en av informantene. En annen sier; ”Jeg synes det er meningsløst. Vi sender alle på sånn Kvello dager og alle lærer det, men ingen gjør det. Jobben bør konkretisere hvem som skal gjøre det. Det bør jo settes i system. Dette fungerer ikke. Jeg har gjort det masse, men det er fordi jeg er spesielt interessert. Kunne kanskje det vært en fast som var med som 2’er i observasjonene?”

En annen ønsker også tilrettelegging fra arbeidsgiver; *”Det er så dårlig tilrettelagt her... Skulle ønske jeg kunne gjøre det mer.”*. Hun sier videre; *”Jeg trenger at lederen min hjelper meg å prioritere og rydde. Så slipper jeg å ta det inn over meg.”*.

En av informantene er konkret på hva hun ønsker av metode; *”Jeg vil ha et verktøy! Jeg vil ha en observasjonsrekke, konkret, for å se mer. Jeg vil gjøre en bedre jobb da! Det vil gi meg en bredere og kanskje mer sannferdig informasjon med en observasjonsgjennomføring.”*.

En annen sier; *”Jeg tenker nok at jeg har gode nok verktøy tilgjengelig. Vi har ett hjemmebesøk og en samtale, og noen samtaler til. Vi innhenter opplysninger og informasjon. Vi har jo en rutine. Og så er vi to. Men man kan vel egentlig aldri få nok informasjon. Men jeg ser også at det er noen familier vi må kjenne over tid for å få vite hvor ille det er... Ofte så avslutter jeg med en dårlig følelse. Så samarbeid med andre innstanser er viktig. De må jo bare melde på nytt, sånn at vi får et større og helere bilde neste gang.”*.

En annens opplevelse av sitt arbeid; *”Vi sliter oss ut. Det er tøft, vi jobber døgnet rundt. I hodet i hvert fall. Vi gjør jo en god jobb og vi drøfter mye, hele tiden. Men vi kommer ikke til overalt... Foreldrene juger til oss, vi er fortvila, men har ikke tid til å ta tak i det. Det handler om ressursmangel.”*.

”Jeg skulle ønske vi kunne gjort en mye bedre jobb. Det handler om ressurser og økonomi. Det sitter så mye gode og dyktige arbeidere i barneverntjenesten, om vi bare hadde hatt tid nok.”.

5.0 Analyse og tolkning av funn

En faktor som gjorde empirien og intervjuene spennende i denne sammenheng, var at informantene, uten at det var forhåndskunnskap fra min side, sa de hadde ganske så ulik erfaring med bruk av observasjon som egen metode. Spriket var fra en som brant for Øyvind Kvello sin observasjonsmetode, som hadde kjempet for dette på sin arbeidsplass, og variasjonene helt til hun som sa rett ut at hun var skeptisk til denne måten å kartlegge på. Tross intervjuenes ganske så ulike begynnelser, kunne det tyde på at informantene var mer samkjørte og enige enn først å anta. Om det egentlig er så stor forskjell i måten de faktisk gjennomfører sitt arbeid på i hverdagen, vil drøftes videre.

5.1 Observasjon, ulik erfaring - lik bruk?

Alle de seks informantene opplyste at de har observert i sitt arbeid i barneverntjenesten, i en eller annen form. Hvordan informantene har utført observasjon varierte. En av informantene sa at hun ”observerer hele tiden” i samtaler, men ikke hadde benyttet observasjon som konkret metode. En fortalte om informert observasjon som en del av et hjemmebesøk, men at hun som oftest observerte uten å ha informert foreldrene. To av informantene kunne fortelle at de

hadde forsøkt observasjon som konkret kartleggingsverktøy, og en av disse hadde benyttet Øyvind Kvello sitt kartleggingsverktøy i flere saker.

En av informantene er negativ til observasjon som egen metode. I starten av intervjuet hadde hun ikke tro på at hun ville benytte dette. Underveis i intervjuet endret hun noe på dette, og sa at hun kanskje kunne det allikevel. Tross ulik erfaring, og ulikt ønske om å benytte Kvellos modell, er det ingen av informantene som benytter observasjon konsekvent som metode.

Kvello (2007) sier at det ikke nødvendigvis er en sterk sammenheng mellom foreldrenes fortelling av sin oppdragerstil og barnas omsorgssituasjon og det som faktisk skjer. Foreldrene har en tendens til å fortelle det de opplever at intervjueren ønsker å høre, og at observasjon kan være et nyttig verktøy for å få frem den reelle situasjonen for barnet. Kvello sier; *”Utredninger må derfor i høyere grad baseres på observasjoner av hva foreldrene faktisk gjør i samspill med barna, fremfor intervju av foreldrene om deres oppdragerstil.”* (Kvello, 2007, s. 63).

Å se barnet

Noe som varierte i svarene informantene gav, var hva de la i observasjon. I spørsmålsformuleringen sto det *observasjon som metode*. Denne formuleringen gjorde at flere av informantene var usikre på hvorvidt de hadde brukt det eller ikke. Informantene varierte mellom å ha observert under samtaler, noe planlagt observasjon under deler av hjemmebesøk, uttalt observasjon og ikke uttalt observasjon. Alle informantene konkluderte selv med at de hadde observert i sitt arbeid, og sett de fleste av barna, men i en ganske ulik form.

”Et gammelt ordtak lyder slik: ”Små gryter har også ører.” Det var ment som en påminnelse om at barn, til og med de små barn, oppfatter mer enn vi voksne tenker og tror de gjør.” sier Anniken Huitfeldt, tidligere barne- og likestillingsminister, i forordet til boken *”Kan vi snakke med barn om alt?”* (Raundalen & Schultz, 2008, s. 9). Et av Øyvind Kvello sine budskaper under fremleggene rundt sin metode, er ønsket om at saksbehandlere og barneverntjenesten *selv* skal se barnet i sitt naturlige miljø. At barnet skal være en del av undersøkelsesarbeidet, ikke kun igjennom foreldrenes ord om sine barn. En serieobservasjon gir observatøren mulighet til å komme tett inn på det emosjonelle klimaet mellom barn, også

helt små, og deres familiemedlemmer (Abrahamsen, 1997). Å observere et barn i samspill med sine foreldre, vil kunne gi barneverntjenesten et helt annet innblikk i barnets omsorgssituasjon enn kun samtaler, eller i verste fall fravær av samtaler, med barnet. Alle informantene sa at de stort sett pleide å se barnet, flere påpekte at det er lovpålagt å snakke med barna. En sa noe om at det er et fokusområde på kontoret.

En av informantene fortalte at hun allikevel, ved enkelte tilfeller, ikke hadde pratet med barnet i undersøkelse, sjeldent, men det skjedde. En annen fortalte at hun arbeidet i flere saker hvor tidligere saksbehandlere aldri hadde møtt barnet da hun overtok som saksbehandler. Informantene oppga at de pleide å se barnet, men ingen oppga å ha et system på antall treffpunkter, metodebruk under samtaler/møter med barna eller når i undersøkelsen dette ble gjennomført. Er det mulig å vurdere barnets motstandsdyktighet og sårbarhet, og konkludere undersøkelser, uten at barnet er observert eller snakket med? Forskning rundt de resiliente barna, løvetannsbarna som klarer seg bra tross store risikofaktorer, viser store individuelle forskjeller i hvordan barna rammes, tross tilsvarende opplevelser i oppveksten (Helmen Borge, 2003). Slik jeg ser det, vil det ikke være mulig å konkludere en undersøkelse, uten å kjenne det enkelte barn. Forskningen rundt barns ulike reaksjoner og utvikling bekrefter det bekymringsfulle i ikke å kjenne barnet, før tiltak velges, eller fravelges (Helmen Borge, 2003).

Mens jeg har forsøkt å forske på hvordan saksbehandlere opplever sitt arbeid og undersøkelse i barneverntjenesten, har Kildedal (et.al. 2011) forsket på ulike familiers opplevelse av å bli undersøkt. Familiene i deres forskning forteller om ulik oppfattelse av undersøkelsesformen i barneverntjenesten. Noen av informantene i den forskningen syntes barnevernsundersøkelsen var grundig og omfattende, at alt kom med, mens andre syntes det manglet vesentlige deler i undersøkelsesfasen. Ett av forholdene som ble beskrevet som en gjentakende mangel fra flere av de intervjuede familiene, var beskrivelse av familiens hverdag. Noen fortalte at det ikke ble stilt spørsmål til den praktiske funksjonen av hverdagen hjemme under undersøkelsene de hadde vært igjennom.

De to informantene i min forskning som hadde god innføring i Kvello sitt kartleggingsverktøy, og som begge var positive til metoden, kunne fortelle at de ikke benyttet

det i like stor grad som de ønsket nå og at de dermed ikke så barnet like mye som ønskelig. Begge hadde byttet arbeidskommune etter at de ble opplært i metoden. En annen fortalte om en opplæringspakke med ulike metoder, deriblant observasjon. Pakken skulle gi et sammensatt og bredt spekter av metoder for grundig barnevernsarbeid. Men også denne informanten fortalte at hun ikke benyttet observasjon som metode. Hun benyttet heller ingen andre av metodene i ”pakken” hun hadde fått opplæring i. En fjerde informant fortalte om barneintervju som metode, men var usikker på hensikten, og hadde liten tro på nytten slik det verktøyet ble benyttet i dag. Kari Killén sier; *”(...) er det en stadig økende avstand mellom den omfattende kunnskap som er tilgjengelig, og den som anvendes i praksis, og mange har stilt seg spørsmålet hvorfor dette er tilfellet.”* (Killén, 2009, s. 68). Informantene har alle grunnutdanning innenfor sosialt arbeid eller barnevern. Av de seks informantene var fem enten i gang med, eller hadde fullført, videre utdanning og spesialisering innenfor relevante utdannelsesløp.

Slik jeg tolker kompetansenivået til mine seks informanter, så innehar de en bred fagkompetanse alle sammen. De har også mye praksiserfaring. Allikevel ble begrepet metode av flere opplevd som noe større og mer skremmende enn det de utførte av arbeid i dag. I løpet av intervjuene kom det frem at kontorets rutiner var den ”metoden” som de fleste opplevde at de benyttet i majoriteten av saker. Undersøkerens faglighet er en avgjørende forutsetning for å oppdage omsorgssvikt (Kvello, 2007). Slik jeg vurderer det, har mine informanter ferdigheter, men nyttiggjør seg ikke av denne kunnskapen i praksis. Det kan se ut som kapasitet på kontorene og rutiner ikke ligger til rette for økt bruk av Kvello sin observasjonsmetode, ei heller andre metoder for kartlegging.

Hvor er kvalitetssikringen?

Barnet bør hele tiden være i fokus i en barnevernssak, det *skal* det være slik jeg ser det. Allikevel er barnet en del av en større helhet. Barnet må derfor ses i sammenheng med sitt sosiale nettverk, sine relasjoner med venner, familie og så videre (Nygren, 1997). At observasjon som metode gjør at hele familien blir sett, er flere av informantene opptatt av. En av informantene med mest erfaring fra Kvello sin metode sier at det er barn hun virkelig har lært å kjenne, og har hatt mulighet til å hjelpe. Hun forteller også at det har gitt henne god

støtte i saker for blant annet Fylkesnemnd og i valg av rette tiltak. To andre sier noe om at foreldrene roer seg mer hjemme, når de har blitt trygge i situasjonen, og at samspillet med barna da synes lettere.

”Modellen til Kvello for undersøkelser er egnet der man ønsker å fremme en praksis som minsker faren for tilfeldigheter i barnevernsundersøkelsen, og som følger barnevernlovens struktur om tidsavgrensede faser.” (Bendiksen Kjær i Kvello, 2010, s. 393). En av informantene mine sa at hun opplevde store individuelle forskjeller fra saksbehandler til saksbehandler, og at tilfeldighetene rådet på kontoret. En annen sa at hun ikke brukte observasjon, men at andre på kontoret *”nok gjorde det”*. En sier at det ikke er bra at foreldrene ikke informeres om at de blir observert, og at prosessene foregår noe tilfeldig.

Avgjørelse av alvorlighetsgrad kan tas tidlig i undersøkelsesfasen. Samtidig har de kommunale barneverntjenester blitt kritisert for ikke å se barnet før avgjørelsen tas. *”Kvellos mal for undersøkelser som vektlegger observasjon av samspill mellom barn og foreldre, muliggjør grunnlag for slike komplekse vurderinger.”* (Bendiksen Kjær i Kvello, 2010, s. 392). Store avgjørelser rundt et barns omsorgssituasjon, og rundt fremtidige tiltak, bør kreve en grundig kjennskap til barnet og dets samspill med sine omsorgspersoner.

Informantene forteller at de ikke ser barna nok. Tid, saksmengde og kontorets tilrettelegging gjør at grundig bruk av metode ikke gis plass i majoriteten av saker. Informantene forteller at mye av arbeidet derfor er opp til dem selv, som enkeltpersoner. Saker drøftes i fellesskap, men hvilket arbeid den enkelte gjør i saken, og hvilke sider en velger å legge frem i en drøft, det er som oftest opp til den enkelte saksbehandler. Samfunnet har en makt til å iverksette tiltak rundt barn, og en plikt til å hjelpe barn som ikke mottar god omsorg (Nygren, 1997). Nygren påpeker at den enkelte saksbehandlers private ideologier og tolkning av loven, har et stort spillerom i dagens barnevern. I lys av den enkeltes mulighet til å påvirke eget arbeid, er det, etter min mening, særdeles viktig at de enkelte kontorene og lederne har et meget bevisst fokus rundt dette. Jeg støtter meg til Nygren (1997) som sier at arbeidsplassen bør inneholde et felles ideologisk menneskesyn, som kan fungere som en rettesnor i det daglige arbeidet.

Det kan synes som om bevisst metodebruk i majoriteten av undersøkelser er nærmest ikke-eksisterende i store deler av det kommunale barnevernet. Selv om jeg snakker med saksbehandlere som tror på metode, og som *kan* metode, benytter de ikke i sitt daglige arbeid. Ingen av informantene kunne fortelle om konkret metodebruk, eller plan for et fullverdig bruk av dette, per i dag. Den ene som nå skulle i gang med tre undersøkelser basert noe etter Kvello sin modell, fortalte at hun ikke hadde kapasitet til å gjennomføre metoden fullt ut. Informantene har ulik erfaring med metoden observasjon, men hvordan de utfører arbeidet i hverdagen, kan synes å være tilnærmet likt og ”metodeløst”.

5.2 Hva med familiene som observeres?

I barnevernretten gjelder det at arbeidet skal utføres etter mildest inngreps prinsipp. Barneverntjenesten skal ikke iverksette mer inngripende tiltak enn nødvendig, og en skal være varsom og nøye i vurdering en av hvilke instanser det skal innhentes opplysninger fra. Samtidig må en hente inn opplysninger, og kartlegge godt nok, til at barn som Anne ikke blir oversett og forlatt i omsorgssvikten. Lov om barneverntjenester og barnekonvensjonen setter *barnets beste* som en overordnet grunnverdi, og skal være et grunnfundament for alt arbeid som utføres i barneverntjenesten.

At en undersøkelse i barneverntjenesten kan være en stor belastning for familien, er informantene enige om. Dette bekreftes også av Kildedal; ”*Ubehaget ved at få ”gennemrodet” de familiære forhold kan ikke undgås.*” (Kildedal et.al. 2011, s. 35). Informantene påpeker også at det å bli observert, kan være en ekstra ubehagelig følelse for familien fordi de vil føle seg ekstra overvåket. En informant sier at hun selv ville opplevd det som krenkende. At familiene blir stresset, urolige og nervøse er gjentakende svar fra informantene. Prosessen en undersøkelse er, vil påvirke familiene. Bekymringen familien har for resultatet, kan ikke på noen måte elimineres helt (Kildedal et.al. 2011). En av informantene sa at observasjon i hjemmet var en av de mest skånsomme metodene å benytte.

Trygghet og informasjon

Uggerhøj (1995, i Kildedal et.al 2011) sier at det allerede på midten av 90-tallet kom tydelig frem i undersøkelser at det var store problemer i samarbeid mellom hjem og ansatte i barnevernsarbeid. Undersøkelsene viste at samarbeidet mellom klient og det offentlige ofte bar preg av uklarheter, tross saksbehandlers forsøk på å skjule skjevheten i maktbalansen. Kildedal (et.al. 2011) beskriver dette som sosialarbeiderens makt over klientens maktesløshet.

Informantene som har forsøkt observasjon, forteller at familiene kan være nervøse i starten, men at det går over ganske raskt i løpet av kartleggingen. En faktor som det legges vekt på fra alle informantene, er viktigheten av det å være tydelig overfor familiene. Familiene skal ha informasjon om hva som gjøres og hvorfor. Observasjonssituasjoner i stort omfang kan være svært smertefulle for foreldrene, men av og til er det en nødvendig smerte for å få belyst saken til barnet best mulig (Killén, 2009). Foreldrene må tas godt vare på i slike situasjoner. Gjennom tydelige beskjeder, åpenhet om hensikten med det som gjøres og god informasjon i prosessen, vil foreldrene trygges. Observasjon kan gi barneverntjenesten et bredere grunnlag å fatte vedtak på, enn ved kontorsamtaler. Mer spissede og tilpassede vedtak kan fattes på et tidlig tidspunkt, dersom en undersøkelsesfase får en grundig kartlegging av barnets situasjon, igjennom observasjon i omsorgsbasen. Familien kan oppleve at tiltakene blir mer korrekte for sitt barn.

Erfaringene til mine informanter er at uansett arbeidsmåte eller metode i undersøkelse, så er åpenhet fra starten en viktig faktor for familien. En utfordring i barneverntjenesten er at det er sosialarbeideren som fastsetter premissene for mye av dialogen (Kildedal et.al. 2011). At det legges til rette for å sette ord på det som er ubehagelig og at familien får god informasjon om saksbehandlingsprosessene og barneverntjenestens arbeid, setter flere informanter fokus på i intervjuene. Informantene mine sier det samme som Kildedal (et.al 2011), at ubehaget vil være der. Informantene opplever allikevel at en kan oppnå en trygghet og ro hos familiene igjennom en åpen og ærlig dialog.

Flere av informantene har opplevd familiene som redde i starten, men at dette har avtatt når de får et ansikt å bli kjent med, og en person bak ordet barnevern. De fire informantene som har erfaring fra observasjon, forteller om samme erfaring fra dette. At familiene er tilgjorte og nervøse i starten, men at det avtar etter kort tid. Kildedal (et.al. 2011) sier at det er vesentlig

for resten av undersøkelsen og samarbeidet med familien, hvordan orienteringen legges opp for familien fra første møte. Også Killén (2009) beskriver foreldrenes bestrebelse etter å formidle et godt inntrykk under observasjon. Hun bekrefter det informantene sier, at det vil skinne igjennom. Foreldre med lav omsorgskompetanse vil ikke ha dekning for sine forsøk, og barnet kan distansere seg, vise forvirring eller annen adferd som bekrefter at det ikke gjenspeiler hverdagen.

Saksbehandlers fremtoning er også en avgjørende faktor i forhold til trygghet hos familiene, i følge informantene. Hvordan en kler seg og hvordan en oppfører seg som saksbehandler, mener flere av informantene er viktig. En informant forteller også om en ydmykhet hos henne som saksbehandler. Hun får slippe inn i andres hjem, noe hun ser som viktig å vise stor respekt for. En annen påpeker det å fokusere på noe positivt i prosessen også. En viktig del av å gi familien informasjon og trygghet er; *”Et viktig ideologisk utgangspunkt er at også de barn og foreldre vi møter i barnevernet, etter beste evne har prøvd å kontrollere sine liv og ivareta sine egne og hverandres interesser og behov. Men i en konfliktfylt hverdag innenfor de sosiale og økonomiske rammene som de er blitt gitt, har hatt vanskeligheter med å mestre vesentlige krav.”* (Nygren, 1997, s. 91).

Et par av informantene forteller at de har erfart at barna, særlig de små, ikke påvirkes i særlig grad av at det gjennomføres observasjon og/eller samtaler. Det er mest foreldrene som opplever seg overvåket. Informanten med mest erfaring innenfor bruk av Kvello sin metode forteller at gjennomføringen av observasjonen gjør videre samarbeid enklere. Bekymringen er konkret, og en har felles holdepunkter å snakke om.

Avslutte og oppsummere sammen med familien

”Det er god etikk å høre med de observerte hvordan de opplevde observasjonene, og å vurdere deres erfaring i lys av den informasjon man fikk fra observasjonene.” (Kvello, 2007, s. 70). Konklusjonen av observasjonstiden skal gjennomgås med familien, etter Kvello sin metode. To av informantene forteller at dette har vært nyttig. En kan sammen drøfte det som har blitt sett, og det er et presist og oppsummerende dokument, som kommer like i etterkant av en gjennomført observasjonsperiode.

Å bli observert er en spesiell form for undersøkelse i barneverntjenesten. En går bort fra de mange kontorsamtalene med foreldre, men drar hjem og observerer samspill i familiens hverdag. At familier gjør seg til i starten av prosessen, er informantene enige om. Å bli observert, vil oppleves som ubehagelig da det resulterer i en konklusjon og vurdering av familien. Tross ubehaget er observasjon en metode som setter fokus på et helhetlig syn på familien. Målet er, som også Nygren (1997) sier i sin metode; *”Vi setter barnet i sentrum, men ser det hele tiden i relasjon til dets foreldre og søsken.”* (Nygren, 1997, s. 19).

”Barnevernet skal være åpent om mange av sine vurderinger og konklusjoner og forvalter en sosial kontroll parallelt med at det også tilbyr hjelpetiltak. Dette krever kompetente og trygge fagpersoner.” (Kvillo, 2007, s. 362). Dette bringer oss videre til en utfordring flere av informantene kjenner på, det å skulle være hjelper og kontrollør på en og samme tid.

5.3 Hjelper, kontrollør eller begge deler?

Ansatte i den kommunale barneverntjenesten har to ganske så ulike roller. Saksbehandleren skal på den ene siden håndheve lovverket, og følge frister, regler og rutiner. Alt som gjøres skal dokumenteres skriftlig. Den ansatte har en stor autoritet. På den andre siden forventes det at saksbehandler skal hjelpe. En skal hjelpe de barn og familier som er i en vanskelig livssituasjon, og det kreves innlevelse, empati og veiledning. Jeg har selv utdannet meg innen feltet med et ønske om å hjelpe. Jeg innledet også denne oppgaven med å si at mitt mål er å hjelpe barn som Anne. I det ligger også kontrollen. Jeg ønsket å finne ut hva mine informanter tenkte rundt de to rollene de innehar, i sitt arbeid, da min antakelse lå i at dette har stor påvirkning på valg av metode eller arbeidsform.

”Socialarbejderne skal på den ene side være åpne, neutrale og støtte familiene samtidig med at de, på den anden side, med undersøgelsen kommer til at agere som ”dommere og kontrollører” i forhold til familiene. Disse dobbeltroller påvirker ikke blot socialarbejderne, men også familiene (...).” (Kildedal, et al. 2011, s. 34).

Ønsket om samarbeid med foreldrene sto høyt hos flere av mine informanter. Informantene fortalte at det var rollen som hjelper de ønsket å benytte seg mest av, og at samarbeid kunne føre til at kontrollfunksjonen ikke følte så stor. Etter selv å ha arbeidet i den kommunale barneverntjenesten i noen år, og etter utallige drøfter med fagkolleger, kommer stadig denne dobbeltrollen, som Kildedal (et.al 2011) beskriver, til syne.

Mine informanter forteller at de ønsker å spille på lag med klientene og deres familier. En bevisstgjøring, myndiggjøring og det å gjøre klienten dyktig på eget liv, er en tankegang som ofte omtales som empowerment. Med empowerment menes at saksbehandler hjelper klienter til å oppnå egen handlekraft og makt over beslutninger i eget liv (Gjertsen, 2007).

Konsekvensene av feil bruk av kontroll og makt kan være ganske alvorlige i barneverntjenesten. Saksbehandlere er med på å skape klienter, og en kan vedta å sette inn tiltak som får store konsekvenser for familiene det gjelder.

Gjertsen (2007) påpeker utfordringen for utøvelse av godt barnevernsarbeid, når de politiske signalene blir så styrende i begrunnelse for tiltak, at tiltakene blir mer politisk enn faglig forankret. *”Den politiske oppgaven er løst når tilbudet er gitt; den faglige oppgaven er løst når tilbudet har vist seg nyttig eller hjelpsomt”* (Larsen, 2005, s 138 i Gjertsen, 2007, s 111). Gjertsen beskriver *motet* en saksbehandler må inneha i sitt arbeid. Saksbehandlere må ha mot til å avvente situasjonen når hjelpetiltak ikke er forsøkt, og det kan være mulighet for endring. Samtidig må saksbehandlere ha mot til å gripe inn og flytte et barn dersom situasjonen vurderes så alvorlig. Begge deler skaper stor frustrasjon og misnøye hos for eksempel samarbeidspartnere. Og et resultat av begge disse situasjonene kan det leses om i media, - at barneverntjenesten har gjort feil.

Å ha kontroll og makt beskriver flere av informantene som ubehagelig. Flere forteller om følelsen av å dras i to retninger. En av informantene er tydelig på sin utfordring med det, og sier at hun ved flere tilfeller har valgt bort makten og heller hjulpet. Hun forteller at hun vet det er feil, og at hun burde ha gjort det annerledes. Følelsene og det medmenneskelige tar overhånd. *”Barnevernsarbeid er et spenningsfelt, siden man både skal yte hjelp og utøve sosial kontroll for å verne om barn og unge”* (Kvello, 2007, s. 9).

Informantene drøfter om observasjon som metode er en utførelse av kontroll eller om det er til hjelp. Og er observasjon, i form av Kvello, brukermedvirkning eller er det et overgrep mot familiene? Thagaard (2009) sier at et grunnprinsipp i observasjon som metode, er at observasjon av mindre enheter kan gi informasjon om generelle sammenhenger. En informant tar opp om intensiv observasjonskartlegging over to til tre uker kan føre til mer riktig hjelp og mindre bruk av makt over tid.

Igjennom å utøve sin makt, risikerer en å parallelt svekke familiens makt. Arbeid med makt er krevende og utfordrende (Kildedal et.al., 2011). Empowerment dreier seg om å jevne ut maktforholdet og gi makt til klientene selv. I mye hjelpearbeid vil det å gi makten tilbake til klientene kunne la seg gjennomføre. Og i enkelte tiltakssaker i barneverntjenesten vil dette også være mulig. Allikevel er barneverntjenesten underlagt et lovverk og politiske føringer, som pålegger kontroll og tidsfrister for arbeidet som gjøres. Flere av mine informanter vil gjerne slippe kontrollen. Makt hos saksbehandler og maktesløshet hos klienten er et faktum i mange saker, hvor begge parter også ønsker et samarbeid. Kildedal (et.al. 2011) sier at makten i utgangspunktet eksisterer i det sosiale arbeidet i barneverntjenesten, men at en løpende kritisk analyse av maktens betydning i arbeidet som utføres, kan medføre fruktbare forandringsmuligheter. Kildedal kaller dette ”den produktive makten”. Sosialarbeideren må akseptere kompleksiteten i å skape et samarbeid mellom seg selv, med makten, og klienten som opplever seg maktesløs. I relasjon med klienten kan det forhandles, forsøkes og kanskje også gradvis utjevnes.

En av informantene med lengst erfaring sier hun har slått seg til ro med den doble rollen sin. Allikevel sier flere av mine informanter at de ønsker et mer tydelig skille mellom sin jobb med kontroll og med hjelp. Noen foreslår konkrete tiltak om å være kontrollør i noen saker og hjelper i andre. Én påpeker at det selv å ha vært kontrollør, og utført Kvello sin observasjonsmetode, gjør hjelpen i andre enden enklere. Hun ”eier” bekymringen selv, og kan bruke det som et utgangspunkt for felles forståelse og problemløsning med familiene.

Slik de kommunale barneverntjenester er lagt opp i dag, er det slik at en saksbehandler *må* inneha begge rollene, kontrollør og hjelper. Flere av informantene opplever dette som

utfordrende, og sier noe om at dette er noe av det som gjør arbeidet vanskelig å holde ut over tid.

Informantene har mye fagkunnskap, og de har mange meninger, tanker og holdninger til sitt eget arbeid, og det generelle arbeidet, i barneverntjenesten. Allikevel sier de at det gjennomføres mindre metodebevisste undersøkelser enn de ønsker. Dette bringer oss videre til hvordan det er å være saksbehandler, hvordan opplever informantene sin arbeidshverdag?

5.4 Saksbehandler - en rolle i metodisk kartlegging

Målet med barnevernet er å sikre alle barn en trygg og god oppvekst. Vike (2004, i Kildedal et.al 2011) sier at den skandinaviske velferdsmodellen har påtatt seg en altfor stor arbeidsoppgave med dette. Vike sier at politikerne vegrer seg for å sette tydelige grenser for hva som er godt nok, og skyver ansvaret over på kommunene. Kommunene igjen skyver ansvaret videre, og det er til slutt den enkelte saksbehandler som setter grensene. Slik jeg ser det, basert på egne erfaringer og informantenes svar, er saksbehandlers opplevelse av sin arbeidshverdag et resultat av organiseringen av dagens barnevern.

Et par av informantene forteller at de har forsøkt å innføre kartlegging igjennom observasjon som metode på kontoret, uten at ledelsen har tatt tak i dette. Flere av informantene forteller om metoder de har fått opplæring i, men som ikke benyttes i praksis. En informant forteller om en metode som brukes i kartlegging, men som ikke gir nytte i konklusjon eller videre arbeid. De fleste av informantene snakker om kontorets rutiner, og at det er system på hvordan arbeidet skal gjøres. Innenfor disse rammene, oppleves det for flere at det er ”fritt spillerom”, og at individuelle holdninger blir avgjørende. Kun en av informantene sier at hun opplever kontorets rutiner som gode nok.

Flere av informantene forteller at de opplever det som en umulig oppgave å gjennomføre et metodisk bevisst og godt arbeid, slik det er lagt til rette på deres arbeidsplass per i dag. I 2007 påpeker Kvello at det gjenstår omfattende utfordringer for å sikre at barn og unge får lik hjelp

på tvers av saksbehandler og ulike kommuner, tross at han allerede da så at det var forsøkt å gjøre en innsats for å bedre dette (Kvello, 2007). Ut fra svarene mine informanter gir, hvor arbeidsbelastning og vanskelig implementering av nye metoder er gjeldende, kan det tyde på at situasjonen fortsatt er den samme i 2012.

Undersøkelser peker på at det ikke kun er klientene som etterlever sin "rolle" som klient, men at også ansatte ubevisst etterlever en kultur, der det er systemets behov og forventninger som kommer i sentrum (Kildedal et.al. 2011). Slik jeg tolker dette, kan det også tenkes at klientens behov defineres ut i fra systemets behov, eller systemets mulighet til å dekke de gjeldende behov. Når kommuner har stort fokus på et bestemt tiltak, eller mangler tilbud om konkrete tiltak, kan dette bidra til at saksbehandler må tilpasse vedtakene etter systemet.

Er det for tøft?

Informantene forteller om store saksmengder, de har mange klienter på listene. Å rekke over alle klientene og å gjøre en jobb de selv vurderer som god nok, forteller flere av informantene at er langt unna. De forteller at de bruker mye energi på å leve med alt de ikke rakk over på jobb, når de er hjemme. Noen sliter med søvnproblemer, andre har slitt med det. To av informantene forteller at de trodde det var skjebnene de ville slite med, og har jobbet mye med å tåle det, men at det også er noe annet som sliter på fritiden, nemlig alt det praktiske de ikke får gjort. De sliter med alle telefonene som skulle vært tatt, brev som skulle vært sendt, besøk som burde vært utført etc. Flere av informantene forteller at jobben tar mye av privatlivet i form av tanker, drømmer og dårlig samvittighet.

Å skulle mene noe om omsorgssituasjonene vi står overfor som saksbehandlere, og å skulle gjøre noe som vil få dyptgripende konsekvenser for barn og foreldre, kan skape angst og konflikt hos saksbehandlere. Følelsene rundt det vi ser kan forhindre saksbehandlere i nyansert observasjon og det faglig å kunne analysere situasjonen (Killén, 2009). En av informantene forteller at hun opplever å bli så følelsesmessig revet med at det kan overskygge annet som er viktig i saken.

En av informantene sier hun vil føle et stort ubehag ved å skulle utføre en observasjon etter Kvello sin metode. Hun har ikke forsøkt metoden, men sier at hun vil føle på familiens

ubehag og dermed være ubekvem i situasjonen. Hun har observert noe i sitt arbeid, men da uten å informere familien om at det er det hun gjør. Andre informanter sier at de kan oppleve observasjonsrollen som noe ubehagelig, men at de er komfortable med det når familien er godt informert.

Flere av informantene sier de ønsker å være stolte av jobben sin, de ønsker å skryte av den. All negativ omtale i media gjør det komplisert. En av informantene forteller at hennes ønske er at omverden visste hvordan det faktisk var å være saksbehandler i barneverntjenesten, og hvilke utfordringer det faktisk var. *”Medienes måte å omtale omsorgssviktsituasjoner og hjelpeapparatet kan også representere en stor belastning for behandlere. Selektivt utvalg og forvrengt presentasjon av stoff kan forhindre nyansert og saklig vurdering.”* (Killén, 2009, s. 68). To av informantene foreslår at noen skulle påtatt seg å snakke for barneverntjenesten i media, slik at ikke fremstillingen kun ble fra en side. Informantene opplever å bli sinte og opprørte når det til stadighet hevdes at det gjøres en for dårlig jobb, samtidig som et par av informantene også sier at de forstår det. De sier at det i mange tilfeller utføres et alt for dårlig arbeid, men at begrunnelsen for det, ligger et annet sted enn hva som fremkommer i media.

Kari Killén (2009) sier at det er viktig å erkjenne hvordan arbeid med omsorgssvikt kan være en stor belastning for saksbehandleren. Måten barneverntjenesten fremstilles på, og det store arbeidspresset kan bidra til både angst og aggresjon hos saksbehandler. For å utholde arbeidet anvender saksbehandlere en rekke mekanismer og overlevelsestrategier, som kan prege vurderinger og holdninger. Noen av strategiene Killén beskriver er overidentifisering, problemforflytning og handlingslammelse (Killén, 2009, s. 69).

For å kunne utføre et godt nok barnevernsarbeid er det viktig å erkjenne de overlevelsestrategiene vi bruker. *”Å erkjenne egne følelser og reaksjoner er nødvendig for å utvikle forståelse. Først da kan vi integrere de kunnskapene som er tilgjengelige.”* (Killén, 2009, s. 82). Flere av informantene var innom flere beskyttelsesstrategier de benyttet i sin arbeidshverdag.

Flere av informantene forteller at de har god faglig veiledning. En av informantene sier at dette gjør at hun holder ut arbeidet. En annen forteller at dette er langt fra nok for at hun skal

klare det noe særlig lenger. Flere av informantene forteller om utfordringen med det stadige skiftet av ansatte på kontorene, samtidig sier også flere av informantene at de selv ikke vet om de vil orke å stå i arbeidet over flere år.

Informantene er enige i at en mindre saksmengde og en noe annen organisering, ville kunne medført et grundigere arbeid. 6.10.2011 kom Regjeringen ut med en pressemelding om at satsningen på barnevern skulle fortsette. I tillegg til de 400 stillingene som ble bevilget i 2011, ble det informert om at det skulle økes med ytterligere 70 stillinger i det kommunale barnevernet i 2012. Det informeres samtidig om fokus på videreutdanning i årene som kommer. Med bakgrunn i resultatene av denne forskningen, er jeg fornøyd med at Regjeringen vil satse på barnevern, og at det tilføres nye stillinger. Svarene fra mine informanter bekrefter at dette sårt trengs. Men med budsjetter som stadig går i minus og med sakslister som, etter min mening, er det dobbelte av hva de bør være, er det behov for en langt større satsning enn hva Regjeringen varslet høsten 2011.

5.5 Implementering av metode i barneverntjenesten – lar det seg gjøre?

Ingen av informantene benytter observasjon som metode som en fast rutine i alle saker, eller i en bestemt kategori av saker. En av informantene var i gang med planlegging av observasjon og kartlegging etter Kvello metoden i tre saker, men ikke som en fullverdig metode i noen av sakene. Alle informantene opplyser at de har interne rutiner på kontoret, som de følger i den grad de klarer og rekker. Ingen av informantene forteller om at disse rutinene inneholder krav, eller forventninger, til metodebruk. I Regjeringens oversikt over mål og innsatsområder i statsbudsjettet for 2008 *"Satsing på barn og ungdom"* sier de; *"Regjeringen viderefører i 2008 arbeidet med å styrke kunnskapen og kompetansen innenfor den kommunale barneverntjenesten. Flerkulturelt barnevernarbeid og bruk av nye metoder i hjelpetilbudet vil bli prioritert."* (Barne- og likestillingsdepartementet, 2008, s. 97).

Øyvind Kvello la frem sin første bok om observasjon som kartleggingsverktøy i 2007, altså året før Barne- og likestillingsdepartementet sier at blant annet nye metoder skal prioriteres. Flere kommuner, og fylker, satset stort fra 2007/2008 på kursing av sine ansatte i denne

metoden. Som du kunne lese i kapittel 2.4 har Kvello hatt opplæring i de aller fleste av landets kommuner. Opplæringen startet i 2007. I 2012 forteller Kvello i e-post korrespondanse med meg at få har kommet i mål med opplæringen og at implementeringen tar tid.

Informantene i dette prosjektet forteller om ulike metoder de har lært og ulike videreutdanninger de har, eller er i ferd med å ta. Ingen av informantene forteller om gjennomført *bevisst* bruk av metode i sitt arbeid. Alle har rutiner på kontoret, som skal følges i saksgangen, hvor blant annet samtaler med foreldre og barn inngår. Metodebruken i disse samtalene og hvordan informasjonen her skal komme frem, er det ingen som forteller at er nedfelt i rutiner. En informant forteller at hun har forsøkt å påvirke implementering av Kvellos observasjonsmodell i sin kommune, uten å lykkes. En annen forteller om opplæring i mange ulike metoder, men som verken hun eller andre på kontoret benytter, hun vet ikke hvorfor.

I kapittel 1.1 ble Nova Notat 9/10 (Falck & Mathisen, 2010) nevnt. Prosjektet hvor implementering av familieråd som metode skulle forskes på. Prosjektet endte ganske så uventet for forskerne, implementeringen feilet, de fikk det ikke til. Informantene mine forteller om det samme. Arbeidsplassen satser, kurs blir fullført og betalt, men gjennomføringen blir ikke noe av. Informantene har ulike svar på hva dette kommer av. De forteller alle om stor entusiasme under kurs, og de har alle ønsker om endring fra dagens situasjon. En stor saksmengde og komplekse saker, går igjen som begrunnelse. Men et par informanter sier at de, tross dette, har forsøkt å bidra til implementering, uten at ledelsen legger til rette for fullverdig bruk.

Nova Notat 9/10 påpeker at en ildsjel for implementering kan synes å virke, men at rollen er tung å ha, og at det ikke er godt nok i lengden.

6.0 Øyvind Kvello – hva sier han?

Allerede i planleggingsstadiet av dette prosjektet, før prosjektskisse ble laget, var jeg i direkte kontakt med Øyvind Kvello på e-post. Jeg ønsket å høre hans tanker om at jeg ønsket å forske på hans observasjon, med hans metode som utgangspunkt. Jeg ønsket også å undersøke om det var foretatt annen forskning rundt hans metode. Kvello var positiv til prosjektet. Han fortalte at det er en doktorgrad i arbeid hvor hans metode er sentral, men at han ellers ikke visste om noen. Jeg har forsøkt å komme i kontakt med navnet han oppgav flere ganger, uten å lykkes. Doktoravhandlingen er, så vidt meg kjent, ikke ferdigstilt og publisert enda, og er derfor ikke omtalt mer i mitt prosjekt.

For prosjektets gyldighet, og for å foreta min egen forskning, uten påvirkning fra Kvellos synspunkter rundt analysen, har jeg først diskutert resultatet etter at oppgavens analysedel var ferdig skrevet.

Øyvind Kvello forteller at han har hatt opplæring i sin metode i nær alle landets fylker. Kvello forteller at hans metode tar tre til fem år å implementere og at få steder er i mål enda, etter

hans vurdering. Han skriver at den høye utskiftningen av saksbehandlere gir store utfordringer rundt det å få ”satt” en kunnskap i organisasjonen.

Tidlig i prosessen spurte jeg Øyvind Kvello om hans tanker rundt det jeg opplevde som fravær av bruk av hans metode. Han skrev følgende svar; *”Jeg tror det er mange årsaker til motstand, eller kanskje rettere sagt: vegring, til å ta i bruk min modell. Det ene er på ledersiden – hvor sterkt de involverer seg med implementeringsplan, oppmuntring og ”pushing”. Det andre er at den elektroniske malen kom først nå – altså noe sent. En annen årsak er at det krever at en del fagpersoner må ut av komfortsonen – altså lære seg noe nytt. Det er ganske avansert det jeg foreleser om, og noen synes nok de har for lite faglig ballast til å føle seg trygg i dette stoffet. Noen blir truet av metoden fordi det indikerer at det de gjør ikke er bra nok, eller at de synes de blir avslørt når de skal bli mer presise i beskrivelser og vurdering.”*

Senere skriver han også at han lenge har vært kritisk til både sosionom- og barnevernspedagogstudiet. Han forteller om stadige møter med nyutdannede, som nå skal lære metode. Metode bør være en del av grunnutdannelsen i følge Kvello. Han hevder at forelesere ofte har kunnskap fra praksis på 1970- og 1980- tallet, og mangler erfaring fra dagens praksisfelt.

Jeg opplever at Øyvind Kvello er klar over at implementering av metoden hans har gått langsomt og at den er langt fra mål. Han virker allikevel å fortsatt ha stor tro på sitt prosjekt og utgir denne våren bok også i Danmark.

7.0. Konklusjon

Anne, jenta fra Oslo. Hun ble ikke sett. Hennes mor var overbevisende nok og klarte å holde barneverntjenesten vekk. Fokuset på å snakke med barn har økt, og som prosjektet beskriver, er det lovbestemt. Det som ikke er lovbestemt er å prate med barna alene, eller å se barna i samspill med deres foreldre.

Min nysgjerrighet, og prosjektets tema, dreide seg om bruk av observasjon som en metode i barnevernfaglig undersøkelse. Jeg ønsket å undersøke om Kvello sin metode er en egnet metode, for familien, for saksbehandler og for bedre utført barnevernfaglig arbeid.

Igjennom fremstillingen av dette prosjektet har du fått ett innblikk i saksbehandleres hverdag i barneverntjenesten, utfordringer de står overfor og deres opplevelse av arbeidet som utføres. Mine informanter hadde ulik erfaring med observasjon, og ikke alle kjente Kvello sin modell. Det som allikevel ble tydelig i intervjuene var informantenes samstemte ønske om å se barna mer, på den ene eller andre måten.

Det er jo slik, når en skal forske på eget felt, at en har noen forutinntattheter, slik hermeneutikken beskriver. Jeg var usikker på i hvilken grad observasjon ble benyttet og var

også nysgjerrig på ulike saksbehandlers tanker om denne måten å undersøke på. Tross at alle hadde arbeidserfaring fra ulike steder, alle hadde grunnutdannelse og fem av de seks hadde videreutdanning, eller var i ferd med å ta det, så var bruk av konkrete verktøy, noe ingen av informantene opplyste å bruke i majoriteten av saker. Flere av informantene hadde forsøkt å arbeide metodisk, men opplevde at det nå ikke ble tilrettelagt, at tiden ikke strakk til, at metodene de hadde ikke ga noe nyttig resultat og at det i for stor grad bar preg av personlige valg i arbeidet.

Øivind Kvello sier om sitt kartleggingsverktøy; *”En del fagpersoner vil imidlertid oppleve den som forstyrrende, eller at bruk av den bidrar til å gi barnevernets vurderinger et instrumentalistisk preg. Det råder generelt en ambivalent holdning til bruk av maler og standardiserte instrumenter og tiltak i det norske barnevernet. Noen fagpersoner ivrer for det, noen er skeptiske, atter andre er negative til det og motarbeider det.”* (Kvello, 2010, s. 363).

Vi gikk ikke detaljert inn på rutineene på de fire ulike kontorene jeg besøkte, men ut i fra svarene informantene gav tolker jeg det dit hen at ingen av kontorene hadde rutiner på konkret bruk av metode i saker. Rutinene det ble fortalt om dreide seg om antall hjemmebesøk, hvem som skal informeres, at samtale med barnet skulle gjennomføres, men ikke fremgangsmåte, antall eller innhold i disse samtalene.

Det kan være nærliggende å tenke at metoder som ikke implementeres i rutiner, ikke er funnet egnet nok hos barnevernkontorene. I følge min forskning og mine respondenters svar, er det ikke nødvendigvis metodene det er noe galt med. Flere ønsker å innføre Kvello som et fast verktøy. De ønsker det for å vurdere samspill og å ha et godt verktøy for å fange opp barnas omsorgssituasjon. Også Nova Notat 9/10 finner det samme, at entusiasmen for å bruke metode er stor når det snakkes om det, og når en går på kurs. Det viser seg at det er et langt stykke mellom læring hos saksbehandler og bruk i praksis.

Nye metoder krever endring i praksis for å få den innført. At endring er ønskelig når en er på kurs eller videreutdanning er en start, en intensjon om noe annet eller bedre. De kommunale barneverntjenester bærer preg av høy turnover, noe som etter min mening, helt klart er med på

å påvirke manglende implementering av gode metoder. Men informantene mine viser også at mye kunnskap eksisterer, men ikke nyttiggjøres.

Bør observasjon benyttes som metode? For meg gir ikke prosjektet noe entydig og klart svar på dette. Informantene svarer at de har behov for metode, at de har behov for konkrete verktøy. At barn bør ses mer, og at barnevernssaken bør rettes mer direkte mot barnet det gjelder, det er tydelig. Det fremkommer i alle intervjuene. Det som også kommer frem er at det ligger flere store utfordringer i det å stå i en saksbehandler posisjon. Arbeidsmengde, tydelige rutiner, tett oppfølging fra ledelsen rundt bruk av metode og oppfølging av saker, er noe som må arbeides med før saksbehandlerne har anledning til å utføre et godt nok arbeid i alle saker. Svaret kan være at; ja, observasjon bør implementeres som metode. Det var det jeg ”ønsket” som svar når jeg begynte prosjektet. Men jeg er usikker. Ikke på om vi bør se barna, for det viser alle svar at vi bør. Men på om det er tiden nå, for å implementere observasjonsmetoden. Kanskje er det å hoppe forbi noen vel så viktige steg underveis, som det å få saksbehandler til å bli i jobben, ha en realistisk arbeidsbyrde per kommunalt ansatte barnevernsarbeider og å samkjøre kontorene internt?

Kvello sier; *”Barnevernet må ha allmennhetens og politikernes tillit. Man kan ikke forlange å få tillit, ei heller kreve respekt. Man må gjøre seg verdig til tillit og gjøre seg fortjent til respekt.”* (Kvello, 2010, s. 13). Prosjektet ga ikke et like klart svar på bruk av observasjon, som jeg kanskje hadde forventet ved begynnelse. Som et resultat av dette prosjektet kan imidlertid flere nye problemstillinger reises; blant annet rundt hvordan saksbehandlers rolle skal ivaretas, hvordan metoder skal kunne implementeres, hvilken rolle ledelsen spiller inn i metodisk arbeid og hvordan gode rutiner kan skape et trygt barnevern for barna. Det er, etter denne fremstillingen, ingen tvil om at barna bør ses mer enn hva som i dag gjøres. Om det er igjennom Kvello sin metode eller andre metoder, er ikke kanskje ikke det mest avgjørende.

Etter min vurdering, ble ikke hovedfunnet i dette prosjektet et direkte svar på om observasjon som metode bør benyttes eller ikke. Funnet ble snarere den store mangelen rundt metodebruk i barnevernsarbeid. Tross stor faglig kompetanse og opplæring i flere metoder, benytter ikke saksbehandlerne metode systematisk. Saksbehandlere i det norske barnevern er ikke godt nok fornøyd med arbeidet som gjøres, men opplever samtidig ikke å ha tid, ressurser eller nok

fokus på implementering, eller bruk, av metode i sin hverdag. Prosjektet viser at barnevernsbarna er prisgitt personen de får tildelt som saksbehandler, at denne personen har fokus på å se barnet i sitt naturlige miljø. Min konklusjon er at saksbehandlerne ønsker å gjøre et faglig godt arbeid, de ønsker å være bevisst rundt metodebruk, men at de opplever at forholdene ikke ligger til rette for dette. Det er altså ikke mangel på tilgjengelige metoder, som er utfordringen i de kommunale barneverntjenestene. Det er mangelen på implementering og bruk av de tilgjengelige metodene, og den tilgjengelige kunnskapen saksbehandlerne innehar.

Målet må være en langvarig satsning i de kommunale barneverntjenester. God og trygg implementering av verktøy saksbehandlere er trygge på og som varer. Det gjelder ikke å hoppe på alt som er nytt og spennende, sende en rekke ansatte på kurs, la entusiasmen spres, for så å legge ballen død.

Barneverntjenestene må opparbeide tillitt hos befolkningen, de ansatte må ivaretas og saksbehandlingen kan ikke lenger være personavhengig og i stor grad tilfeldig.

8.0. Avslutning

*”En sannhet som en oppdager
med sine egne øyne,
om den enn er ufullkommen,
er verd ti sannheter som en får fra andre;
for foruten å øke ens kunnskaper
har den også økt ens evne til å se”
(Fridtjof Nansen)*

Mitt ønske var å forske på observasjon som metode, og jeg har fortsatt tro på denne måten å arbeide på. Jeg har ikke lagt skjul på at jeg selv hadde erfaring med denne metoden, men at jeg opplevde metode som et tema alle prater om, men ingen bruker. Allerede etter de to første intervjuene skjønnte jeg at mitt prosjekt ikke ville dreie seg kun om observasjon eller ikke observasjon. Fraværet av metode i praksis, selv hos de som virkelig brant for metoden, var stort. Jeg opplevde stor frustrasjon hos flere av informantene. De opplevde flere at de ikke

fikk gjort en god nok jobb, og at de ikke fikk mulighet til å bruke de verktøy og den kunnskap de har tilgjengelig.

Jeg var forberedt på ulike svar og konklusjoner rundt dette. Det jeg derimot *ikke* var forberedt på, var forholdet informantene hadde til metode. Eller rettere sagt; forholdet de ikke hadde til metode i sin arbeidshverdag.

Vi liker å tenke at det tross alt har blitt mye bedre nå, enn det var da Anne var liten. Og kanskje det har det. Resultatene av dette prosjektet viser meg allikevel at det er langt igjen. Jeg frykter at det fortsatt er flere som Anne, som ikke blir sett. Vi har en lang vei å gå i barnevernet i Norge. Satsning på metoder er fint, og tiltrengt. Men veien er langt lenger enn store ord og fine rundskriv fra departementet. Implementering, gjennomføring og fjerning av tilfeldig saksbehandling rundt de enkelte sakene må være en del av bildet.

Jeg lar Øyvind Kvello sin beskrivelse av det å være saksbehandler i det kommunale barnevern, være siste ord;

”Å jobbe med utsatte barn, unge og familier, som barnevernsarbeid er, er fascinerende og komplisert på én og samme tid. Det innebærer voldsomme påkjenninger og mange følelsesmessige belastninger, men også intens glede når man lykkes der mange har gitt opp i å skape endringer til gode nok oppvekstvilkår.” (Kvello, 2007, s. 366.).

Litteraturliste

Aasted Halse, J. (1993). *Bristet barndom – om truede børn og deres familier*. Hørsholm: Pædagogisk Psykologisk Forlag.

Abrahamsen, G. (1997). *Det nødvendige samspillet*. Oslo: Tano Aschehoug

Abrahamsen, G. (2004). *Et levende blikk – samspillobservasjon som metode for læring*. Oslo: Universitetsforlaget.

Backe-Hansen, E. og Havik, T. (1997): *Barnevern på barns premisser*. Oslo: Ad Notam Gyldendal

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. *Kompetanseutvikling i barnevernet*. NOU 2009: 08.

- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. *Lov om Barneverntjenester* (Barnevernloven) av 01. januar 1993
- Bjørndal, C.R.P. (2011). *Det vurderende øyet. - Observasjon, vurdering og utvikling i undervisning og veiledning*. Oslo: Gyldendal Akademiske
- Dalland, O. (2000). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. (3.ed) Oslo: Gyldendals Akademiske
- Dallos, R. & Vetere, A. (2005). *Researching Psychotherapy and Counselling*. London: Open University Press
- Denzin, N.K. & Lincoln Y.S. (1994): *Handbook of Qualitativ Research*. Thousand Oaks, CA: Sage
- De forente nasjoner (1989) ”FNs konvensjon om barnets rettigheter” Ratifisert av Norge 1991. Barne- og familiedepartementet
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). (2009). A. *Forskningsetikk, forskningsfrihet og samfunn – www.etikkom.no*
- Enes, B., Austegard, A.S. & Bergseth, B. (2010). *Offerbarn*. Grimstad: Stine Sofie Stiftelsen
- Everett, E.L. & Furseth, I. (2004). *Masteroppgaven, hvordan begynne – og fullføre* (2.ed) Oslo: Universitetsforlaget
- Falck, S. & Mathisen, A (2010). *Implementering med problemer - NOVA Notat 9/10*. Oslo: NOVA – Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon*. (2.ed). Bergen: Fagbokforlaget

- Fellesorganisasjonen FO (2002,2010) Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsarbeidere.
- Gjertsen, P-Å. (2007). *Forebyggende barnevern, samarbeid for barnets beste*. Bergen: Fagbokforlaget
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget
- Hagen, G. (2001). *Barnevernets historie – om makt og avmakt i det 20. århundret*. Oslo: Akribe.
- Hamer, B. (2003). *Salmer fra kjøkkenet*. Bob Film Sweden / Bul Bul Film Norge
- Helmen Borge, A.I. (2003). *Resiliens - risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademiske
- Kildedal, K., Uggerhøj, L., Nordstoga, S. & Sagatun, S. (2011): *Å bli undersøkt – norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget
- Killén, K. (2009). *Sveket – Barn i risiko- og omsorgssituasjoner* (4.ed). Oslo: Kommuneforlaget AS
- Klette, T. (1998). *Hvem ser barnet? Vanskjøtsel, helse og sykepleie*. Oslo: Kommuneforlaget AS..
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2.ed). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Kvello, Ø. (2007). *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo: Universitetsforlaget

- Kvello, Ø. (2010). *Barn i risiko – skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Lindboe, K. (2008). *Barnevernrett* (5.ed). Oslo: Universitetsforlaget AS
- Mathiesen, R. (2008). *Sosialpedagogisk perspektiv på individ og fellesskap*. Oslo: Universitetsforlaget
- Møller, A. (2000). *Alene mot mamma*. Kjeller: Genesis Forlag AS
- Nygren, P. (1997). *Profesjonelt barnevern som barneomsorg. Fra teori til verktøy*. (2.ed). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Næss, A. (1975). *Erkjennelse og vitenskapelig arbeid I: R. Slagstad: Positivism, dialektikk, materialisme*. Oslo: Universitetsforlaget
- Ofstad, K. & Skar, R. (2004). *Barnevernloven med kommentarer*. (4.ed). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Raundalen, M. & Schultz J-H. (2008). *Kan vi snakke med barn om alt?*. Oslo: Pedagogisk Forum.
- Ringdal, K. (2001). *Enhet og mangfold* (2.ed). Bergen: Fagbokforlaget
- Ringdal, K. (2009). *Enhet og mangfold* (3.ed). Bergen: Fagbokforlaget
- Ryen, Anne. (2002). *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget
- Røde Kors Magasinet (2006): Nr 3. (<http://www.rodekors.no>)
- Schjelderup, L. & Omre, C. (2007). *Veivisere for et fremtidig barnevern*. Trondheim:

Tapir Akademiske Forlag

Skorstad, B. (2008). *Profesjonsetikk*. I Eide, Botnen og Skorstad. *Etikk – til refleksjon og Handling i sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal Akademiske

Tafjord, T. (2011). *Bare på besøk*. Masteroppgave i helsevitenskap, NTNU, Trondheim

Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitativ metode* (3.ed).
Bergen: Fagbokforlaget

Statistisk Sentralbyrå – www.ssb.no

TV 2 – Nyheter. *Tema: Grov svikt i det kommunal Barnevern*. Langfredag, 6.4.12 kl 21.00

VEDLEGG 1

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Herald Hårfages gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Bjørn-Arne Buer
Avdeling for pedagogikk og sosialfag
Høgskolen i Lillehammer
Postboks 952
2604 LILLEHAMMER

Vår dato: 20.12.2011

Vår ref:28761 / 3 / KS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

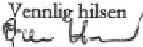
Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 16.11.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

28761	<i>Bør vi benytte observasjon som metode i barneverntjenesten?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Lillehammer, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Bjørn-Arne Buer</i>
Student	<i>Benedicte Haugene Nansdal</i>

Etter gjennomgang av opplysninger gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33.

Dersom prosjektopplegget endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for vår vurdering, skal prosjektet meldes på nytt. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html.

Vedlagt følger vår begrunnelse for hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig.

Y vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Katrine Utaaker Segadal

Kontaktperson: Katrine Utaaker Segadal tlf: 55 58 35 42

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Benedicte Haugene Nansdal, Søndre Bølstadvei 18, 3430 SPIKKESTAD

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0816 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11, nsd@uia.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07, kyrr.svarva@dat.mtnu.no
TROMSØ: NSD, HSL, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36, marie-arne.andersen@uit.no

Personvernombudet kan ikke se at det i prosjektet behandles personopplysninger med elektroniske hjelpemidler, eller at det opprettes manuelt personregister som inneholder sensitive personopplysninger. Prosjektet vil dermed ikke omfattes av meldeplikten etter personopplysningsloven.

Det tas høyde for at det kan fremkomme indirekte personidentifiserende opplysninger i forbindelse med intervju, men all den tid lydopptakene ikke behandles på eller overføres til en datamaskin, vil denne behandlingen ikke være omfattet av meldeplikten. Lydopptakene oppbevares nedlåst og slettes etter transkripsjon, senest ved prosjektslutt.

Personvernombudet legger til grunn at man ved transkripsjon av intervjuer eller annen overføring av data til en datamaskin, ikke registrerer opplysninger som gjør det mulig å identifisere enkeltpersoner, verken direkte eller indirekte. Alle opplysninger som behandles elektronisk i forbindelse med prosjektet må være anonyme. Med anonyme opplysninger forstås opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner i et datamateriale, verken direkte gjennom navn eller personnummer, indirekte gjennom bakgrunnsvariabler eller gjennom navneliste/koblingsnøkkel eller krypteringsformel og kode.

VEDLEGG 2

Informasjonsskriv

Jeg er sosionom og arbeider som saksbehandler i en kommunal barneverntjeneste. Jeg studerer nå Master i helse- og sosialfaglig arbeid ved Høgskolen i Lillehammer, og har hatt et særlig fokus på barnevernsbarn i mine eksamensoppgaver.

Siden 2007 har Øivind Kvello reist rundt i Norge og holdt foredrag/ seminarer om sin utredningsmetode. Kartleggingsverktøyet hans baseres i stor grad på observasjon av barnet i sine naturlige omgivelser. Metoden har fått stor positiv omtale innenfor barnevernfeltet.

*

Min masteroppgave får en tittel i denne retningen; *"Bør vi benytte observasjon som metode i barneverntjenesten?"*

*

Jeg vil utføre kvalitative intervjuer med ca 6-7 informanter. Intervjuet vil ta ca 1 time. Informantene skal arbeide (eller nylig ha arbeidet) i en kommunal barneverntjeneste. Jeg har et ønske om at informantene har blitt innført i Kvello sitt kartleggingsverktøy igjennom foredrag, seminar, kurs eller liknende. Jeg ønsker også at informanten skal ha forsøkt metoden minimum en gang, men dette er ikke et absolutt krav for å delta.

Alle informanter deltar frivillig, og kan når som helst velge å trekke seg, uten nærmere begrunnelse. Informantene vil få tilsendt forskningsspørsmålene i forkant av intervjuet, slik at de er kjent med innholdet. Identifiserbare personopplysninger vil ikke bli lagret. Informasjon vil bli notert ned og skrevet i anonymisert form. Informanter som ønsker det vil få tilgang til gjennomlesing av materialet / oppgaven før i god tid før innlevering.

*

Jeg håper du vil bidra til mitt arbeid med masteroppgave om observasjon.

Planlagt ferdigstillelse av masteroppgaven er mai 2012.

For spørsmål, ta gjerne kontakt med meg.

Mobil privat 97512768 - Mobil jobb 95256272

Mail: benedicte.hn@gmail.com

VEDLEGG 3

Intervjuguide / forskningsspørsmål:

-Hvilken kjennskap har du til observasjon som metode i barneverntjenesten?

-Hvordan fungerer observasjon for deg som saksbehandler?

- Har du noen tanker om hvordan kartlegging som observasjon påvirker familien som observeres?

-Hvordan opplever du å stå i en kartleggingssituasjon som saksbehandler?

Har du gode nok verktøy og god nok oppfølging for å stå i arbeidet over tid?

-Hvordan opplever du å være både kontrollør og hjelper for familiene?

-Hvilke tanker gjør du deg rundt kritikken rettet mot de kommunale barneverntjenestene og dårlig utredningsarbeid?

-Dersom ditt kontor ikke benytter observasjon som undersøkelsesmodell, hvilke metode benyttes? Tenker du det er en god nok metode?

-Er det noe du vil tilføye i forhold til tanker og erfaringer rundt metodebruk i barneverntjenesten, som ikke har kommet frem så langt?